

**AVALIK ARVAMUS ja RIIGIKAITSE
2000-2003**

EESTI VABARIIGI KAITSEMINISTEERIUM

AVALIK ARVAMUS ja RIIGIKAITSE 2000 - 2003

TALLINN
2003

Käesolev väljaanne koondab ühtede kaante vahele alates 2000. aastast toimunud riigikaitsealaste avaliku arvamuse uuringute tulemused koos analüüside ja kommentaaridega.

ISBN 9985-9339-4-X

© Käesoleva väljaande kirjastamisõigused kuuluvad Eesti Vabariigi Kaitseministeeriumile. Väljaande mehaaniline või elektrooniline reprodutseerimine või muul viisil paljundamine, s.h fotopaljundus, kontaktkopeerimine ärilistel eesmärkidel on keelatud.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Julgeolek maailmas ja Eesti julgeolekutagatised	4
Eestile kallaletungimise tõenäosus	5
Sõjaohu maailmas	5
Eesti julgeolekutagatised	6
Eesti ja NATO	8
Suhtumine liitumisse NATO-ga	8
Informeeritus Eesti liitumisest NATO-ga	11
NATO-ga liitumise positiivsed ja negatiivsed tegurid	13
Arvamustrendidest NATO-sse suhtumisel Eestis, <i>Harri Tiido</i>	16
Elanikkonna kaitsetahe	17
Suhtumine Eesti relvastatud kaitsmise vajalikkusesse	17
Valmisolek riigikaitstes osalemiseks	18
Kavatsus Eestist ohu korral lahkuda	20
Suhtumine riigikaitsekulutustesse	22
Usaldus riigikaitsega tegelevate institutsioonide vastu	24
Kokkuvõte	28
Lisa 1. Monitooringu küsimustik	29

SISSEJUHATUS

Eesti välis- ja kaitsepoliitika peasuunaks on kogu taasiseseisvumise järgsel perioodil olnud ühinemine NATO ja Euroopa Liiduga. Et nende organisatsioonidega liitumine on Eesti riikliku suveräänsuse säilitamiseks ning julgeoleku tagamiseks vajalik, seda on mõistnud ja toetanud ka märkimisväärne osa avalikust arvamusest.

Üheksakümne aastate alguses suhtus Eesti elanikkond demokraatia ja turumajanduse juurutamiseks ette võetud reformidesse valdavalt positiivselt. Kättevõidetud iseseisvuse alalhoidmise garantiina nägi avalik arvamus Eesti kiiret läänesuunalist integratsiooni.

Ent üks asi on taasiseseisvumise järgses eufoorias toetada Eesti elu kiiret läänestumist ning kuulumist EL-i ja NATO-sse (mis tol ajal tundusid kauged ning võib-olla ka ebarealsed eesmärgid), hoopis teine asi aga hinnata Eesti liitumise reaalseid plusse ja miinuseid kümneaastase arengu läbi teinud ning juba enam-vähem stabiliseerunud ühiskonnas.

Kui 90-ndate algul näisid EL ja NATO olevat iseseisvuse ainsad tagatised, siis täna tundub otsustamisõiguse jagamine partneritega osale elanikkonnast juba vastuvõetamatu. Viimaste aastate sotsiaaluuringud on esile toonud negatiivseid tendentse inimeste suhtumises ühiskonnaellu: on vähenenud huvi ühiskonnas toimuva vastu, süvenenud poliitiline apaatia, kasvanud rahulolematuse võimuorganite tegevusega. Kõik see on kaasa toonud ka kõhklusi riigi välispoliitilistes eesmärkides.

NATO-ga liitumine pole "asi iseeneses", vaid on seotud kogu meie igapäevase elukorralduse muutumise protsessiga. Seisukohad riigikaitse korraldusest, selle jaoks eraldatavate vahendite suurusel, usaldusest riigikaitset tagavate ja riigivõimu teostavate institutsioonide vastu on teatud sotsiaalsed indikaatorid, mis demonstreerivad ühiskondlikus teadvuses toimunud muutuste ulatust.

Et paremini tundma õppida Eesti elanikkonna arvamusi riigikaitsest ning suhtumist NATO-ga liitumisse, algatas Kaitseministeerium 2000. aastal uuringuprojekti "Avalik arvamus ja riigikaitse", mille käigus on toimunud kolmel korral aastas arvamustrendide monitooring ning kord aastas ka põhjalikum uuring arvamusi kujundavate tegurite väljaselgitamiseks.

Käesolev kogumik toob ülevaate aastatel 2000 - 2003 läbi viidud riigikaitseteemalise avaliku arvamuse uuringute tulemustest laiemal lugejaskonnani. Vaatluse all on elanikkonna suhtumine järgmistesse riigikaitsega seotud aspektidesse:

- NATO-ga ühinemisse;
- kaitsetahtesse;
- kaitsekulutuste osakaalu riigieelarves;
- usaldus riigikaitsega tegelevate institutsioonide vastu.

Lisaks sellele tutvustame elanikkonna hinnanguid Eestile kallaletungimise tõenäosusele ja julgeolekuriskidele maailmas, ettekujutust NATO-ga liitumisega kaasnevatest positiivsetest ja negatiivsetest tagajärgedest Eesti ühiskonnas, informeeritust NATO-ga liitumise protsessist ning informatsiooni saamiseks kasutatavaid allikaid.

Kokku on läbi viidud üksteist küsitlust, neist esimesed üheksa ES Turu-uuringute AS ja viimased kaks Uuringukeskuse Faktum poolt. Kõikide küsitluste projektijuhiks on olnud sotsioloog Juhan Kivirähk. Küsitluste valim esindab kogu Eesti 15 - 74 aastast elanikkonda.

Avaliku arvamuse hetkeseisu tutvustatakse käesolevas ülevaates viimase, juunikuise küsitluse tulemuste põhjal, järeldused hoiakute kujunemise erinevatest mõjuritest tuginevad varasema kümne uuringu koondandmestikul.

Uuringute läbiviija Juhan Kivirähk

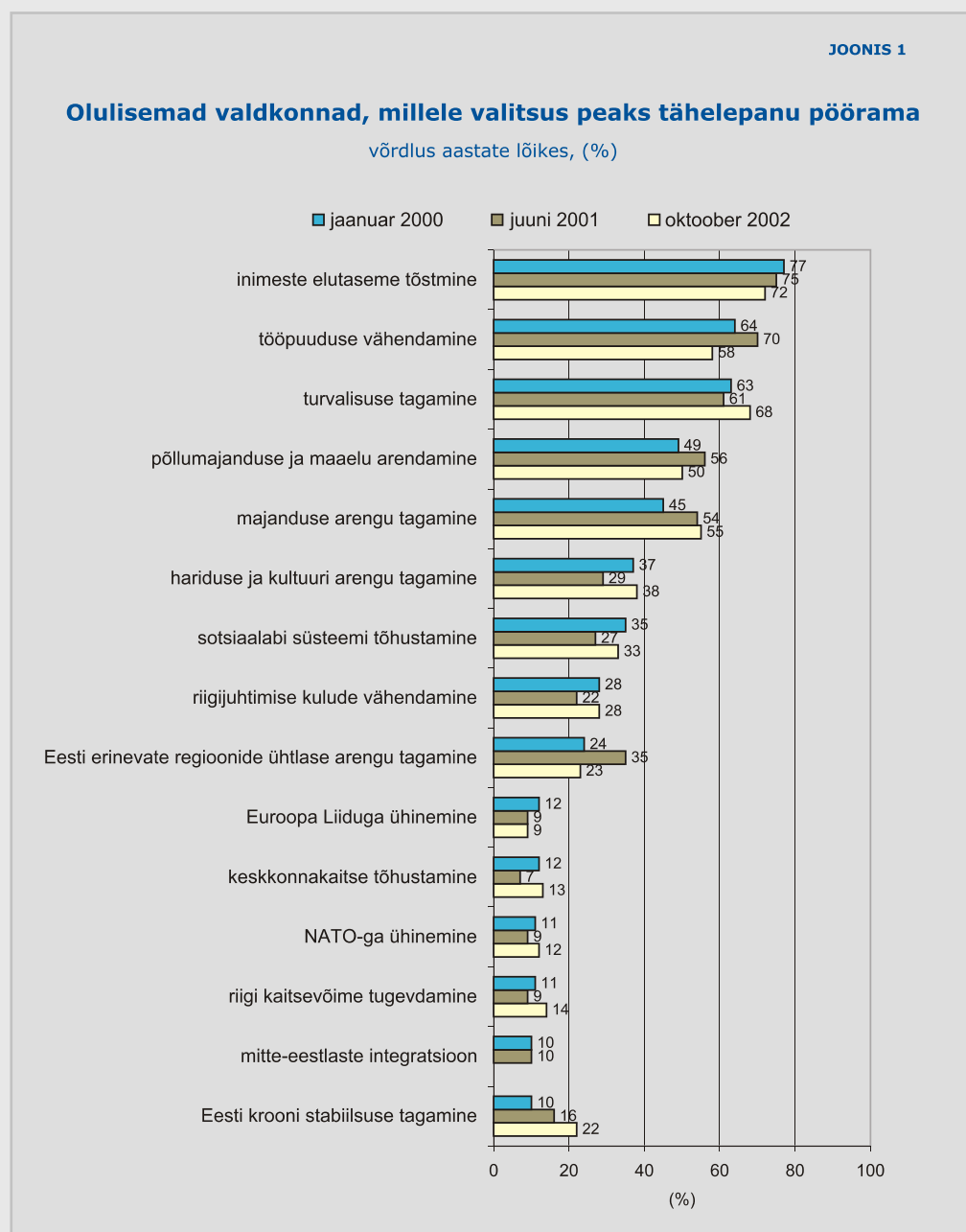
Andmed küsitluste kohta

- 1) 21. - 28. jaanuar 2000, küsitleti 989 respondenti
- 2) 11. - 18. mai 2000, küsitleti 986 respondenti
- 3) 16. - 23. oktoober 2000, küsitleti 1040 respondenti
- 4) 01. - 09. veebruar 2001, küsitleti 988 respondenti
- 5) 11. - 17. juuni 2001, küsitleti 972 respondenti
- 6) 01. - 10. oktoober 2001, küsitleti 988 respondenti
- 7) 14. - 25. märts 2002, küsitleti 951 respondenti
- 8) 11. - 17. juuni 2002, küsitleti 964 respondenti
- 9) 04. - 11. oktoober, küsitleti 989 respondenti
- 10) 01. - 10. veebruar, küsitleti 1002 respondenti
- 11) 28. mai - 09. juuni, küsitleti 988 respondenti

JULGEOLEK MAAILMAS JA EESTI JULGEOLEKUTAGATISED

Uurides elanikkonna arvamusi riigikaitse-alaste küsimuste kohta, tuleb arvestada, et see valdkond ei kuulu avalikkuse jaoks esmatähtsate hulka. Riigi kaitsevõime tugevdamist nimetab kolme olulisema probleemi hulgas, millele valitsus peaks suuremat tähelepanu pöörama, vaid keskmiselt kümnendik elanikkonnast. Sama palju on ka neid, kes peavad oluliseks NATO-ga ühinemist ja Euroopa Liiduga liitumist. On üsna ootuspärane, et kõige enam tähelepanu nõudvateks probleemideks peab avalik arvamus hoopis inimeste elatusaseme tõstmist, tööpuuduse vähendamist ja elanikkonna turvalisuse tagamist. Selline sotsiaalsete probleemide olulisuse pingerida on püsinud kolme aasta jooksul suhteliselt muutumatuna.

Mingi valdkonna madalat reitingut probleemide nimistus ei pea tingimata tõlgendama kui selle valdkonna ebaolulisust inimeste jaoks. Mõjutab ju erinevate probleemide olulisuse hindamist ka see, kui kriitiliseks peetakse olukorda nimetatud valdkondades. Riigikaitse tugevdamise ja NATO-ga liitumise väiksem olulisus võrreldes igapäevase heaolu ja turvatundega seotud probleemidega, on tegelikult üsna loomulik. Seda tingib ka asjaolu, et avalik arvamus ei pea võõrriigi agressiooni Eesti vastu kuigi tõenäoliseks.

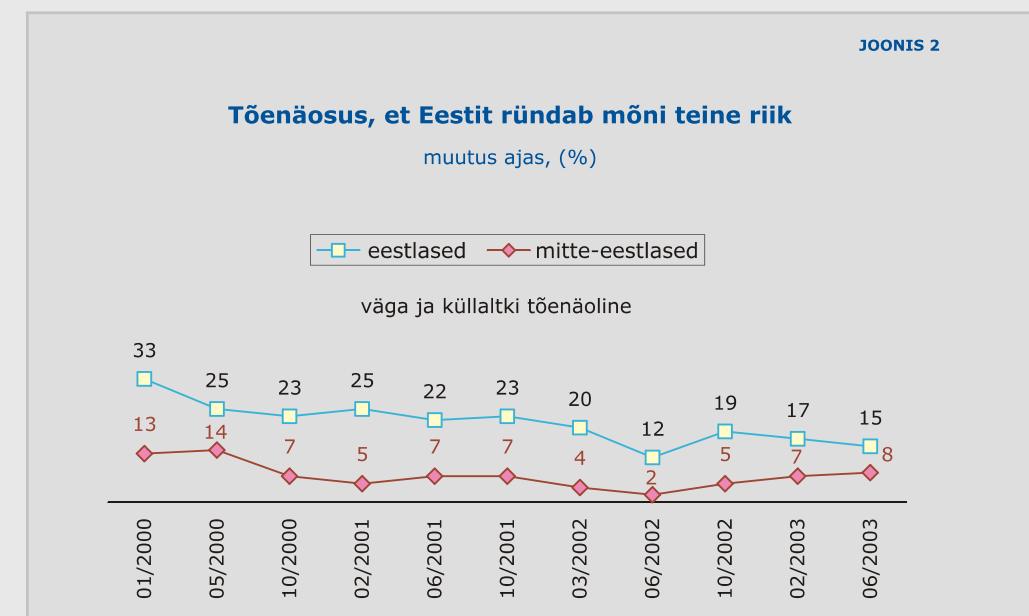
EESTILE KALLALETUNGIMISE TÕENÄOSUS

Viimase kümne aasta jooksul on eestimaalaste kindlustunne Eesti iseseisvuse püsimise osas pidevalt suurenenud. Sõjalist agressiooni Eesti vastu peab tõenäoliseks vaid väike osa elanikkonnast. Enam kui neli viiendikku peab kallaletungi Eestile kas mitte eriti või üldse mitte tõenäoliseks. Kui eestlastest pidas viimases küsitluses Eestit väga või küllaltki ohustatuks iga seitsmes, siis mitte-eestlastest arvas nii vähem kui kümnendik küsitlenuist.

Veel kolm aastat tagasi oli ohutunne märksa kõrgem. Sel ajal pidas kallaletungi väga või küllaltki tõenäoliseks tervelt kolmandik eestlastest ja 13% mitte-eestlastest. Hoopis ärevam oli avalik arvamus 1992. aastal, mil valdav enamus (70%) eestlastest pidas kallaletungi Eestile tõenäoliseks, mitte-eestlastest jagas neid kartusi kolmandik.*

Eestis on kartus võimaliku kallaletungi ees vähenenud vaatamata asjaolule, et maailmas tervikuna on pingekoldeid lisandunud.

* *Opinion Research Memorandum, Office of Research U.S. Information Agency, December 23, 1992*

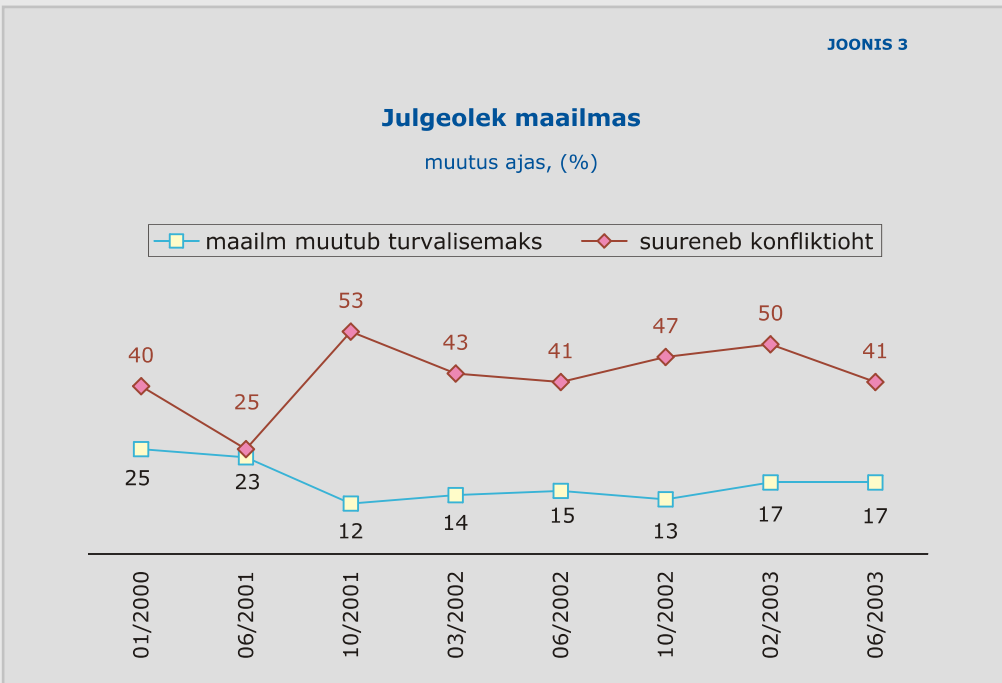

SÕJAOHT MAAILMAS

Sõjaohu kasvu maailmas tajub küllaltki suur osa Eesti avalikkusest.

Selliste arusaamade levikule aitas loomulikult kaasa 11. septembril 2001 USA-s toimunu. Veel 2001. aasta juunis peeti sõjaohu süvenemist maailmas küllaltki väikeseks - vaid neljandik küsitlenuist leidis, et maailmas kasvavad pinged ning suureneb sõjalise konflikti oht, 23% aga arvas, et maailm muutub eelolevatel aastatel turvalisemaks.

Pärast terrorirünnakut Maailma Kaubanduskeskusele New Yorkis tõusis maailmas konfliktiohu kasvumist tajuvate vastajate osakaal kahekordseks ja on enam-vähem sellel tasemel püsinud siiani. Kuid ei USA-d tabanud terrorirünnakud ega ka tänava veebruaris toimunud küsitluse ajal ettevalmistamisel olnud USA-Iraagi sõda ei seostunud avalikus arvamuses otsese ohuga Eesti jaoks.

EESTI JULGEOLEKUTAGATISED

Vaatamata sellele, et avalik arvamus ei pea Eestit tõsiselt ohustatuks, ei saa me mööda vaadata pingete kasvust maailma muudes regioonides. Mis suudaks selles muutunud keskkonnas kõige paremini tagada Eesti julgeoleku?

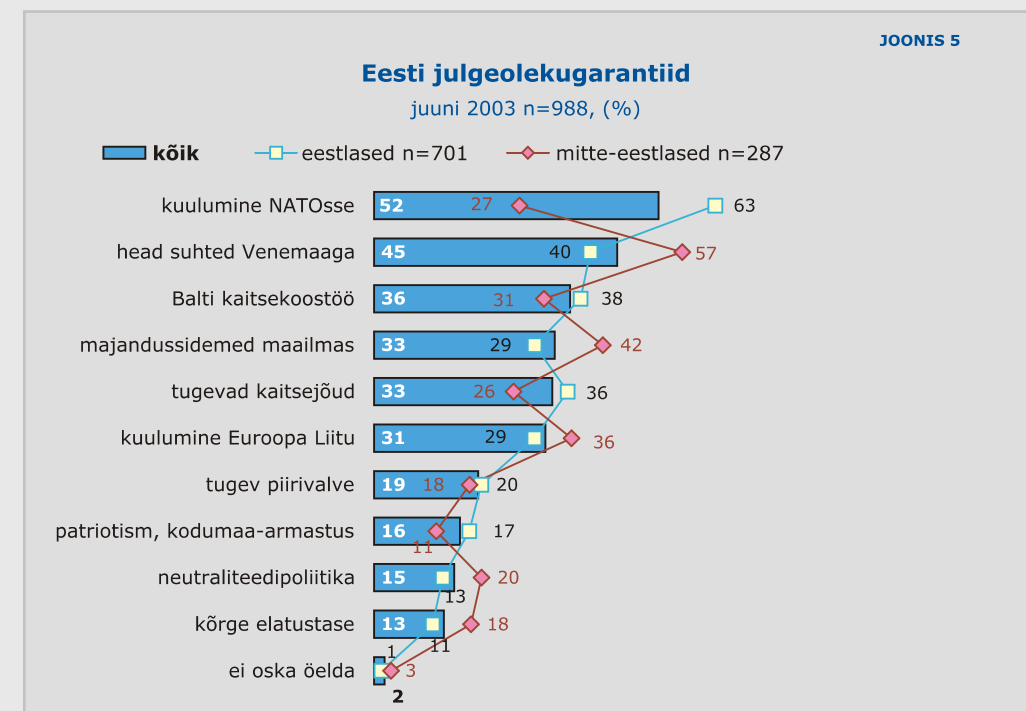
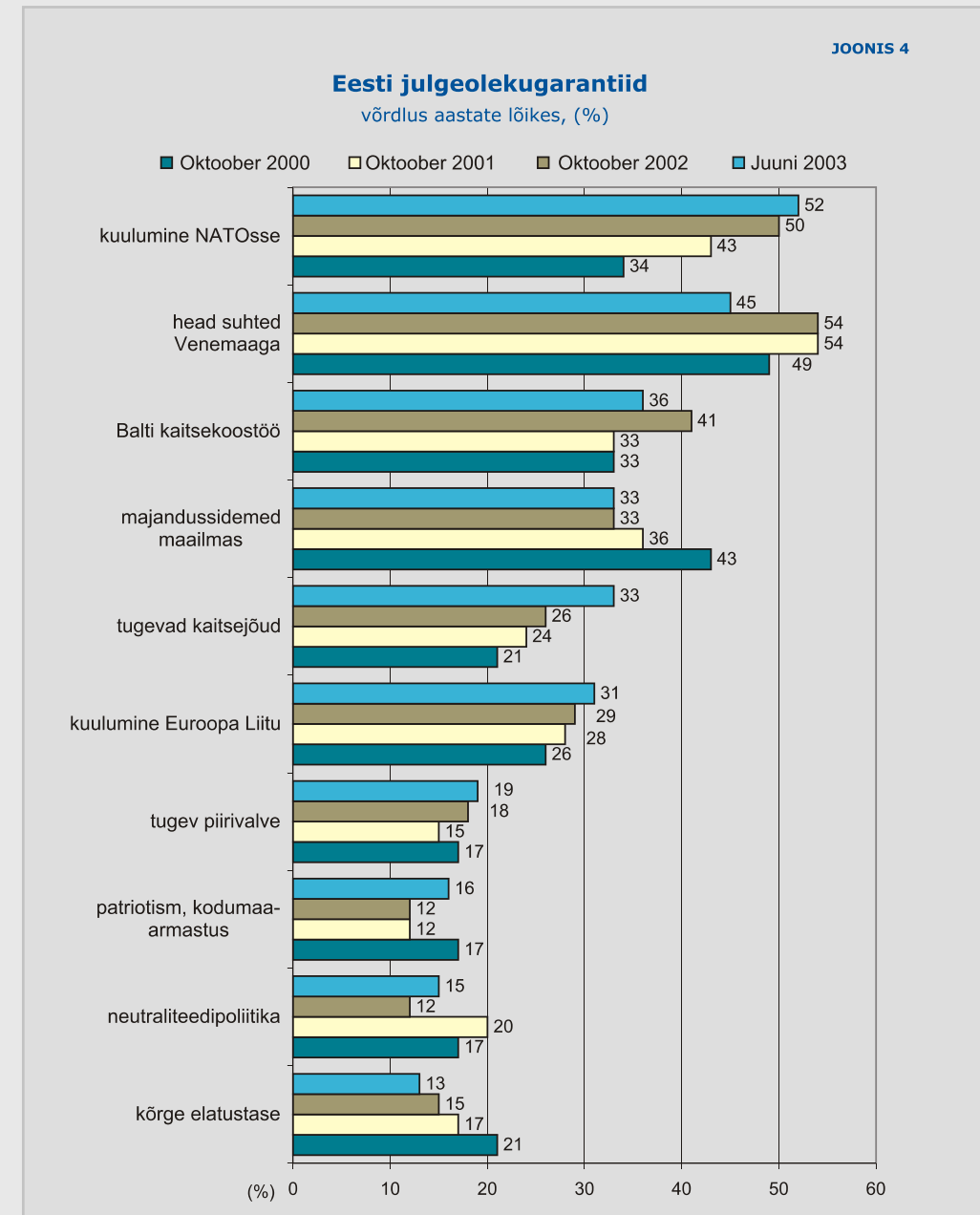
Kaheks kõige olulisemaks Eesti julgeoleku tagamiseks peetakse kuulumist NATO-sse ning koostööd ja heanaaberlikke suhteid Venemaaga. On tähelepanuväärne, et kui kõigis varasemates aastatel 2000 - 2002 läbi viidud uuringutes nägi avalik arvamus Venemaad turvalisuse garantiina oluliselt NATO-st eespool, siis viimastes, 2003. veebruaris ja juunis läbi viidud küsitlustes, on NATO tõusnud oluliselt esikohale. Ehkki mitte-eestlaste seas on alliansiga liitumine võrreldes teiste teguritega endiselt väheoluline, on eestlaste arvamustes pärast NATO-lt liitumiskutse saamist Eesti-Vene suhete tähtsus vähenenud.

Eestlaste hinnangutes on NATO-ga liitumine olnud Eesti peamiseks julgeolekutagatiseks juba pikemat aega (viimases küsitluses 2003.a juunis märkis seda kolme olulisema teguri seas 63%); mitte-eestlaste jaoks on aga Eesti julgeoleku peamiseks garantiiks endiselt head suhted Venemaaga (57%).

Oluliselt kolmandale kohale pretendeerivaid julgeolekutegureid on kolm: tihedate majandussidemete loomine erinevate maailma riikidega, kuulumine Euroopa Liitu ja Balti riikide kaitsealane koostöö.

Mitte-eestlased hindavad keskmisest kõrgemalt mitmekülgsede majandussuhete, kõrge elatustaseme ja neutraliteedipoliitika olulisust Eesti julgeoleku tagamisel. Eestlased peavad keskmisest olulisemaks Balti riikide kaitsealast koostööd ning Eesti oma tugevate kaitsejõudude olemasolu. Seega teevad mitte-eestlased rohkem panuse nõ. pehmetele julgeolekuteguritele, eestlased peavad aga rohkem vajalikuks ka riigi sõjalist valmisolekut.

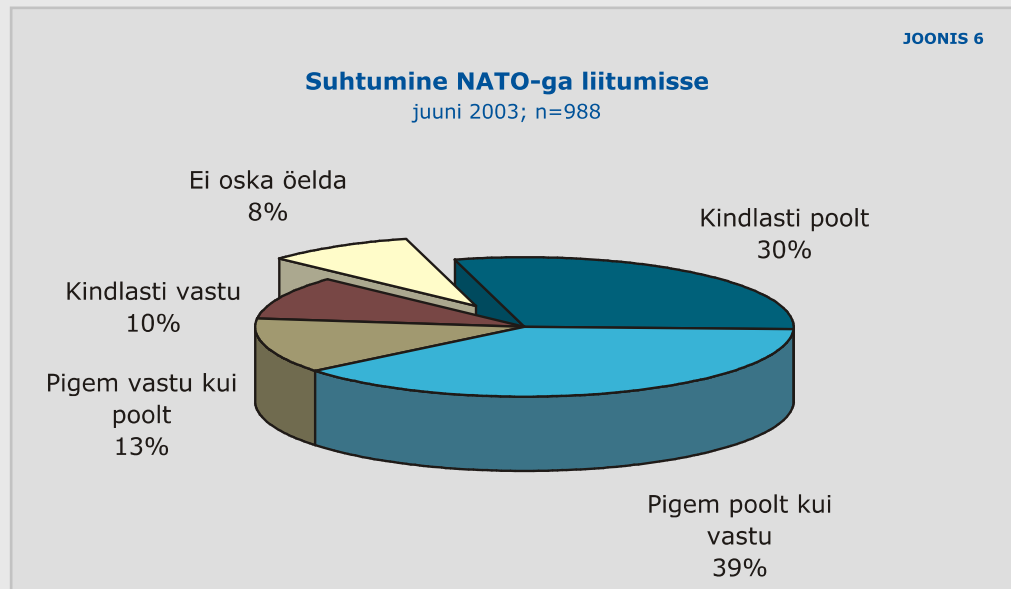
Väärrib märkimist, et Eesti oma kaitsejõudude arendamist peetakse aasta-aastalt ikka olulisemaks: 2000. aastal paigutas selle kolme olulisema turvalisusteguri hulka 21%, aastal 2001 - 24%, aastal 2002 - 26% ja juunis 2003 juba 33% küsitletutest.

EESTI JA NATO SUHTUMINE LIITUMISSE NATO-ga

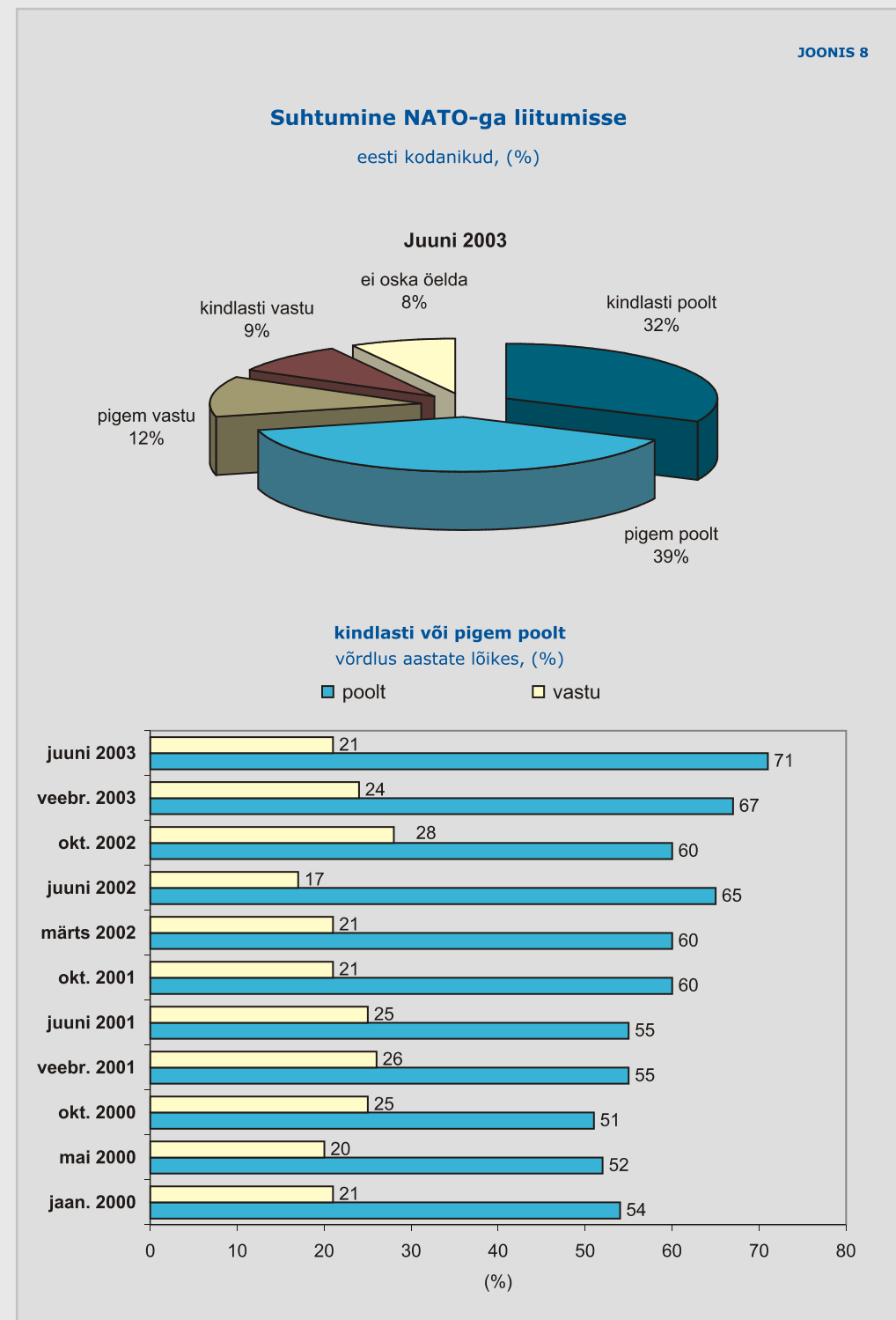
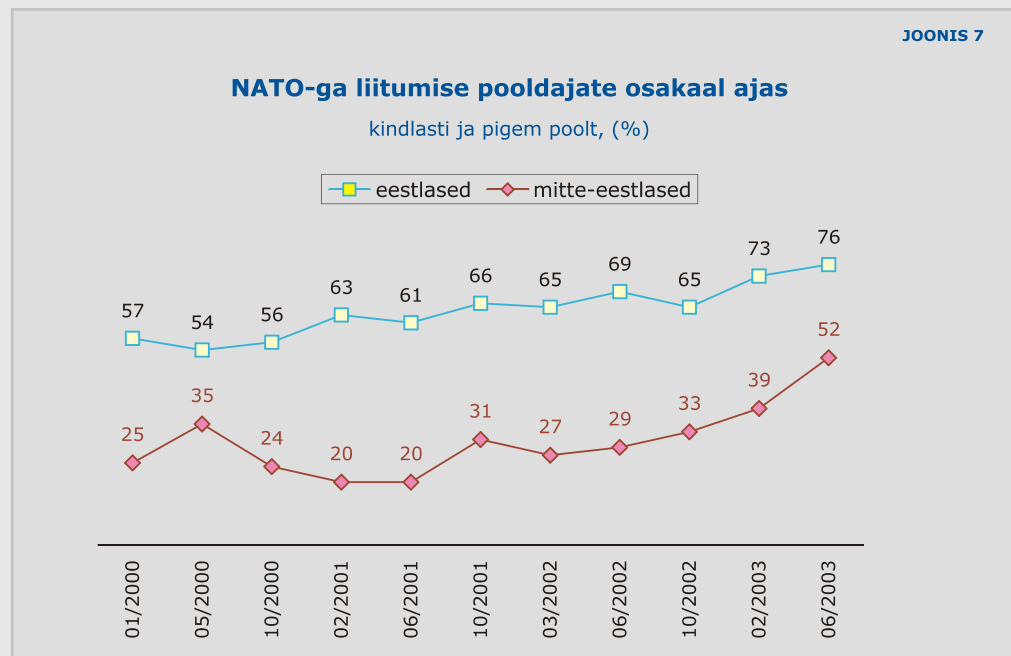
Suhtumine NATO-sse on kogu Eesti taasiseseisvumisjärgse perioodi vältel olnud valdavalt positiivne. Juba 1992. aastal pidas 47% Eesti elanikkonnast ja 54% eestlastest NATO-t usaldusväärseks institutsiooniks. Usaldus NATO vastu oli aastal 1993 kasvanud 52%-le (eestlaste seas 60%-le)*. Eesti NATO liikmeks saamisest rääkimine tundus neil aastatel veel utoopiana.

* Informatsioon 1992 -1993 avalikust arvamusest on võetud kogumikest *Opinion Research Memorandum, Office of Research U.S. Information Agency, December 23, 1992 ja October 4, 1993*

Viimase kolme aasta arvamusemonitooringud näitavad, et NATO-ga liitumine pälvib suurema osa elanikkonna soosingu. Kui 2003. aasta veebruarini jäid mitte-eestlaste hulgas NATO-ga liitumise toetajad liitumise vastastega võrreldes vähemusse, siis juunis tõusis ka NATO-ga liitumist toetavate muulaste osakaal üle 50%. Vaadeldes aastate keskmisi toetusi NATO-ga liitumisele, joonistub välja selgeltmärgatav kasvutrend nii eestlaste kui ka mitte-eestlaste hinnangutes. Muulaste toetuse kasv sai alguse just tegeliku liitumiskutse saamisest. Kui oktoobris 2002 toetas Eesti ühinemist NATO-ga 33% mitte-eestlastest, siis veebruaris 2003 tõusis nende osakaal 39%-ni ja sama aasta juunis 52%-ni. Kõigist küsitletutest toetas juunis NATO-ga liitumist 69%, vastu oli 23%.

Eesti Vabariigi kodanike seas on liitumise toetajate osakaal tõusnud 2000. aasta jaanuari 54%-lt 71%-le; eestlastest toetas 2003. aasta juunis liitumist 76%.

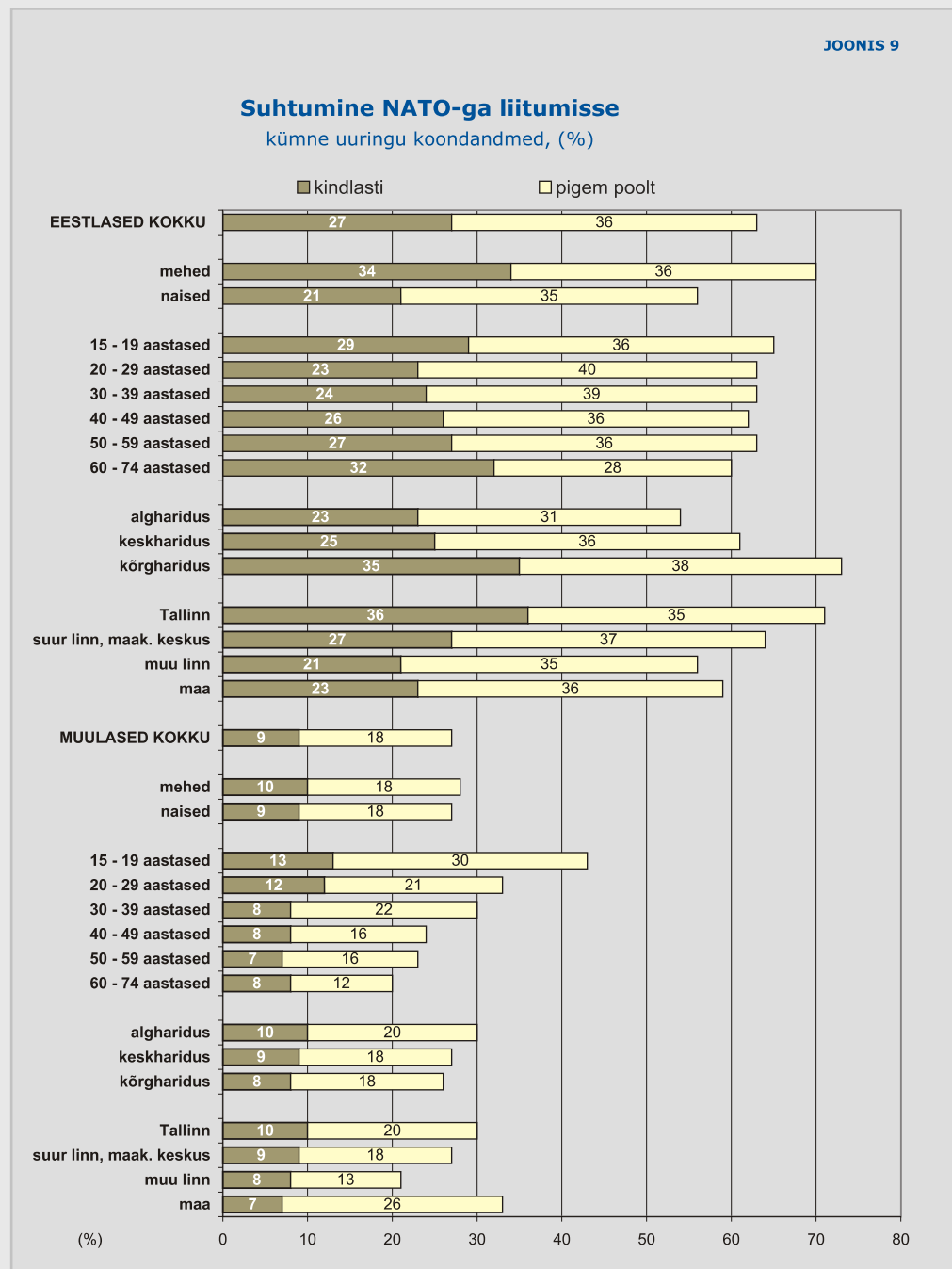
Eestiga sarnasel tasemel on toetus alliansiga liitumisele ka Leedus, veidi väiksem Lätis.

2002. aasta lõpus läbi viidud küsitluse põhjal toetas Leedus NATO-ga liitumist 65% (vastu 20%) Leedu 15 - 74 aastases elanikkonnast*, Lätis toetas täielikult või pigem toetas NATO-ga liitumist 57%, täielikult või pigem vastu oli 18 - 74 aastastest kodanikest** 32%.

Kui vaadata kümne uuringu koondandmete põhjal, millistes elanikkonna gruppides on toetus NATO-ga liitumisele suurem, millistes väiksem, siis selgub, et eestlastest toetavad NATO-ga liitumist keskmisest enam kõrgharidusega linnaelanikud, mitte-eestlastest nooremad vanusegrupid.

* Uuringufirma Vilmorus, 5.-8. detsember 2002, 1070 respondenti

** Uuringufirma Baltic Data House, 2.-18. november 2002; 1012 respondenti

Noorte mitte-eestlaste vaated ühiskonnaelule muutuvad eestlastest eakaaslaste omadega paljudes küsimustes sarnasemaks. See on ka loomulik, sest mõlema grupi seisukohtade väljakujunemine on toimunud iseseisva Eesti Vabariigi tingimustes. Vanema põlvkonna arusaamad NATO-st pärinevad sageli minevikust, mil nõukogude propaganda seda külma sõja vaimus kujundas.

2001. aasta lõpul kaitseministeeriumi tellimusel läbi viidud fookusgrupi-uuring näitas, et vastajate suhtumine Eesti liitumisse NATO-ga on seotud peamiselt just ettekujutusega sellest, milline on NATO olemus ja roll tänapäeva maailmas.

NATO-pooldajate ettekujutuses on NATO ühiseid väärtusi jagavate riikide ühendus, mida iseloomustavad sellised märksõnad nagu koostöö, läbirääkimised, diplomaatia, õlg-õla kõrval seismine. NATO-vastaste emotsionaalne ettekujutus NATO-st taandub eelkõige jõustruktuurile, sõjamasinale. Kui pooldajate jaoks on NATO juures esiplaanil turvalisus ja konfliktide rahumeelne lahendamine, siis vastaste jaoks konfrontatsioon ja sõjaline vastasseis.

Eestlaste seas on NATO-pooldajad enamuses, seetõttu on eestlastele iseloomulikum ka diplomaatiakeskne NATO-käsitlus. NATO-ga liitumise pooldajad näevad NATO-s Eesti iseseisvuse toetajat ja turvalisuse tagajat. Liitumise vastased aga pelgavad, et just NATO-sse kuulumine asetab Eesti suuremasse ohtu, kuivõrd oleme selle kaudu senisest enam kistud rahvusvahelistesse konfliktidesse. Seega nähakse vastaste hulgas NATO-t eelkõige sõjalisest aspektist kui täiendava ohu allikat.

Mitte-eestlaste hulgas, kus domineerib vastuseis NATO-ga liitumisele, vaadeldakse NATO-t peamiselt kui sõjalist superjõudu ja USA käepikendust. NATO-vastaste jaoks tähendab NATO ohtlikku ja võimast organisatsiooni, kellel on maailmavalitseja ambitsioonid.

NATO rolli hindamisel pole esiplaanil niivõrd NATO liikmeks saamise tulemused Eesti jaoks, kuivõrd ida ja lääne, Venemaa ja USA vastasseisud.

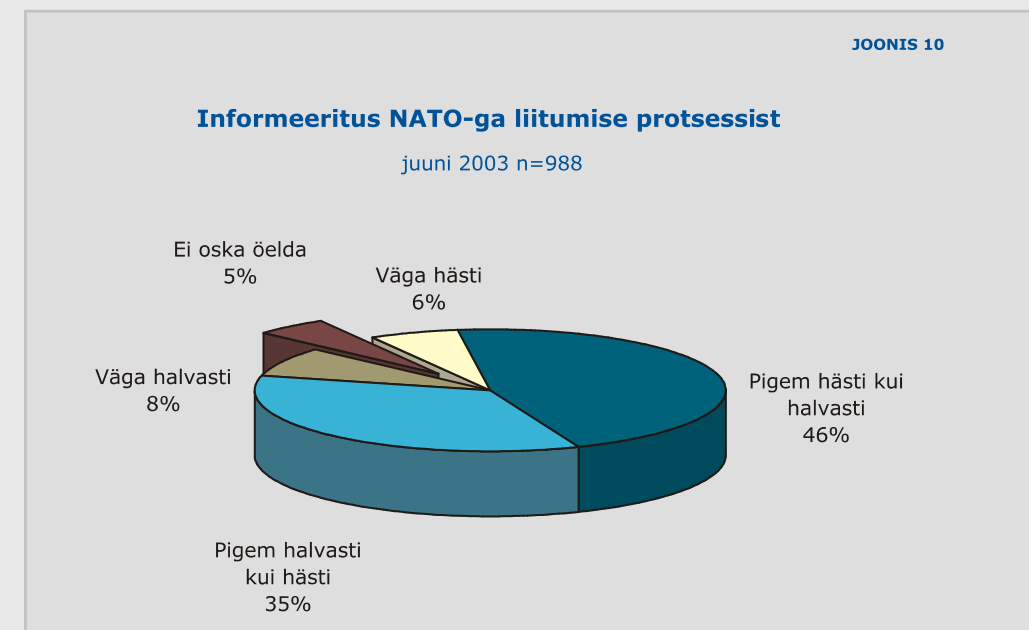
Kuid ka NATO-t pooldavad mitte-eestlased ei sea eestlaste kombel esiplaanile mitte koostööd ja diplomaatiat, vaid näevad NATO mõjukuse tagatisena rahvusvaheliste konfliktide lahendamisel just selle sõjalist võimsust.

Võimalik, et NATO toetuse järsk tõus mitte-eestlaste hulgas sellel kevadel on seotud NATO riikide vahel ilmnenu erimeelsustega USA-Iraagi sõja küsimuses, mille kaudu alliansi demokraatlik olemus sai avalikkuse jaoks veenva tõestuse.

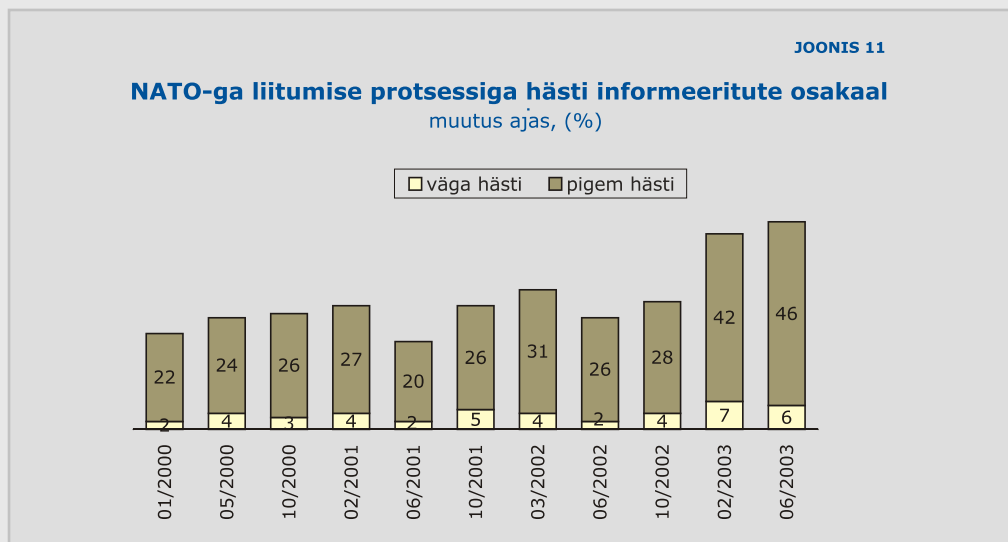
Seega sõltub inimeste suhtumine NATO-sse suuresti sellest, milline on nende ettekujutus alliansi olemusest ja eesmärkidest, mis omakorda on seotud informeeritusega ja teadmiste tasemega.

INFORMEERITUS EESTI LIITUMISEST NATO-ga

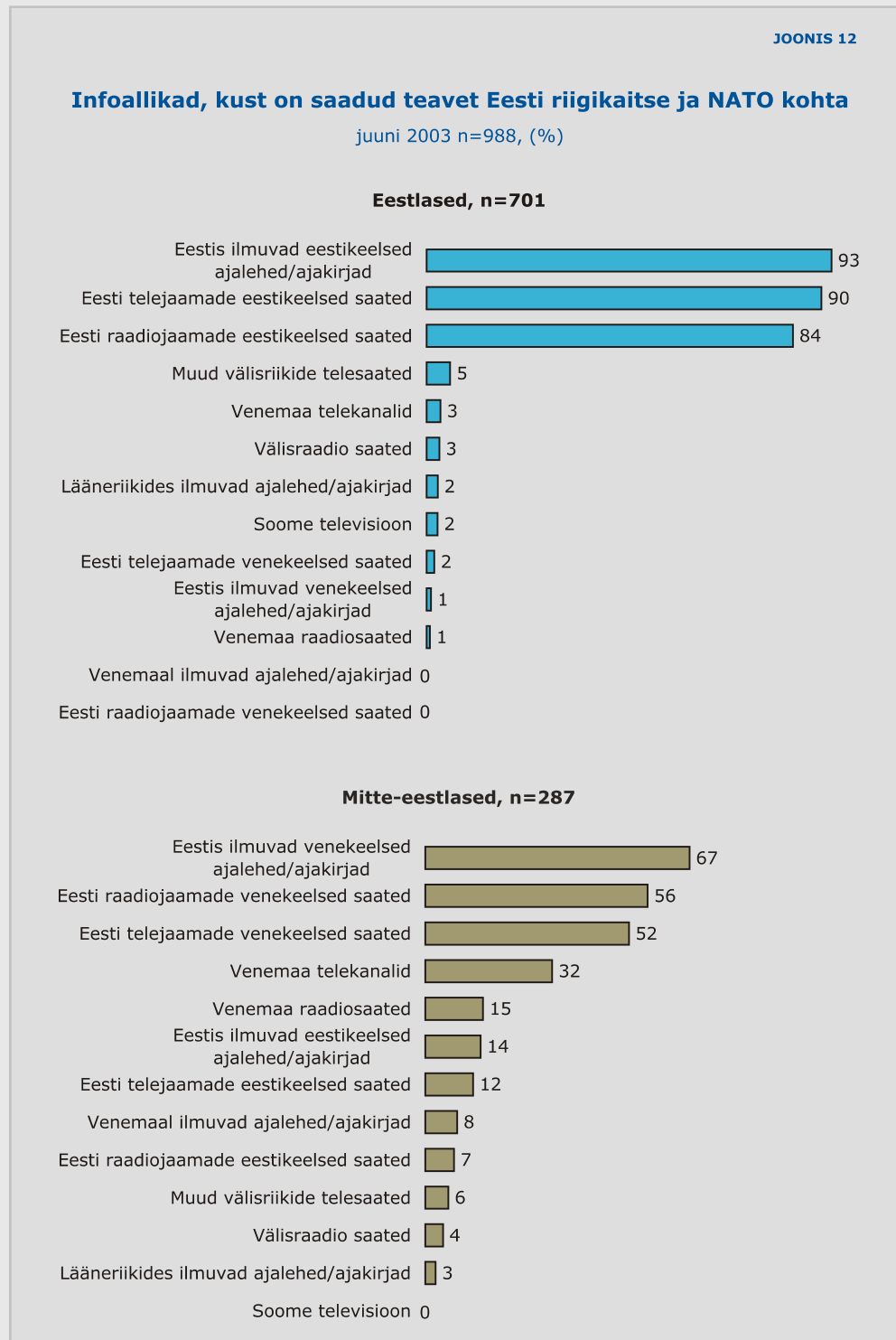
Informeeritus NATO-ga liitumisest püsis pikka aega üsna madalana. Veel oktoobris 2002 väitsid end hästi või väga hästi informeeritud olevat vaid 32%, pigem halvasti või väga halvasti 64% küsitletutest. Veebruaris 2003 tõusis hästiinformeeritute osakaal hüppeliselt ning jäi sellisele tasemele ka juunis. Väga hästi või pigem hästi informeeritaks peavad ennast juba enam kui pooled küsitletutest. Ilmselt on oma mõju avaldanud sügisel liitumiskutse saamisest tulenev kindlustunne Eesti liitumise osas, samuti sel perioodil oluliselt aktiveerunud NATO teema käsitlemine ajakirjanduses.

Informeeritusel on ootuspäraselt selge seos vastaja haridustasemega - kõrgema haridusega kaasneb ka keskmisest parem informeeritus. Mehed peavad end informeeritumaks kui naised, eestlased paremini informeeritaks kui mitte-eestlased.

Kui eestlastest vastajate puhul kaasneb parema informeeritusega ka suurem toetus NATO-ga liitumisele, siis mitte-eestlastest vastajate puhul selline seos puudub. Parema informeerituse suurendab mitte-eestlaste hulgas nii NATO pooldajate kui ka vastaste hulka. Selle fenomeni põhjusi tuleb otsida informatsiooni saamise allikatest.

Informeerituse mõju NATOga liitumise toetamisele
 (kümne uuringu koondandmete põhjal)

	Kas olete NATO-ga liitumise protsessist informeeritud ...			
	EESTLASED		MITTE-EESTLASED	
NATOga liitumise hästi	... halvasti	... hästi	... halvasti
... poolt	82%	56%	37%	27%
... vastu	13%	23%	56%	47%
Ei oska öelda	5%	21%	7%	26%

Eestlased nimetavad peamiste infoallikatena, millest nad saavad infot Eesti riigikaitse ja NATO kohta, Eesti telejaamade saateid, Eestis ilmuvaid eestikeelseid ajalehti ja eestikeelseid raadiosaateid. Kõik ülejäänud allikad on nende kolme kõrval vähetahtsad.

Mitte-eestlaste jaoks on olulisi infokanaleid pisut rohkem. Esikohal on Eestis vene keeles töötavad infokanalid: Eesti raadiojaamade venekeelsed saated, Eestis ilmuvad venekeelsed ajalehed ja Eesti telekanalite venekeelsed saated. Olulisuselt viimasega lähedasel positsioonil on ka Venemaa telekanalid. Veidi enam kui kümnendik mitte-eestlastest loeb ka eestikeelseid ajalehti, vaatab eestikeelseid telesaateid ja kuulab Venemaa raadiojaamade saateid.

Eestikeelse massimeedia tarbimine on märk mitte-eestlaste sügavamast integreeritusest Eesti ühiskonda, millega kaasnevad ka ühiskonna keskmistele näitajatele lähedasemad hoiakud. Orientatsioon üksnes Venemaa infoallikatele toob seevastu kaasa negatiivse suhtumise NATO-ga liitumisse.

NATO-ga LIITUMISE POSITIIVSED JA NEGATIIVSED TEGURID

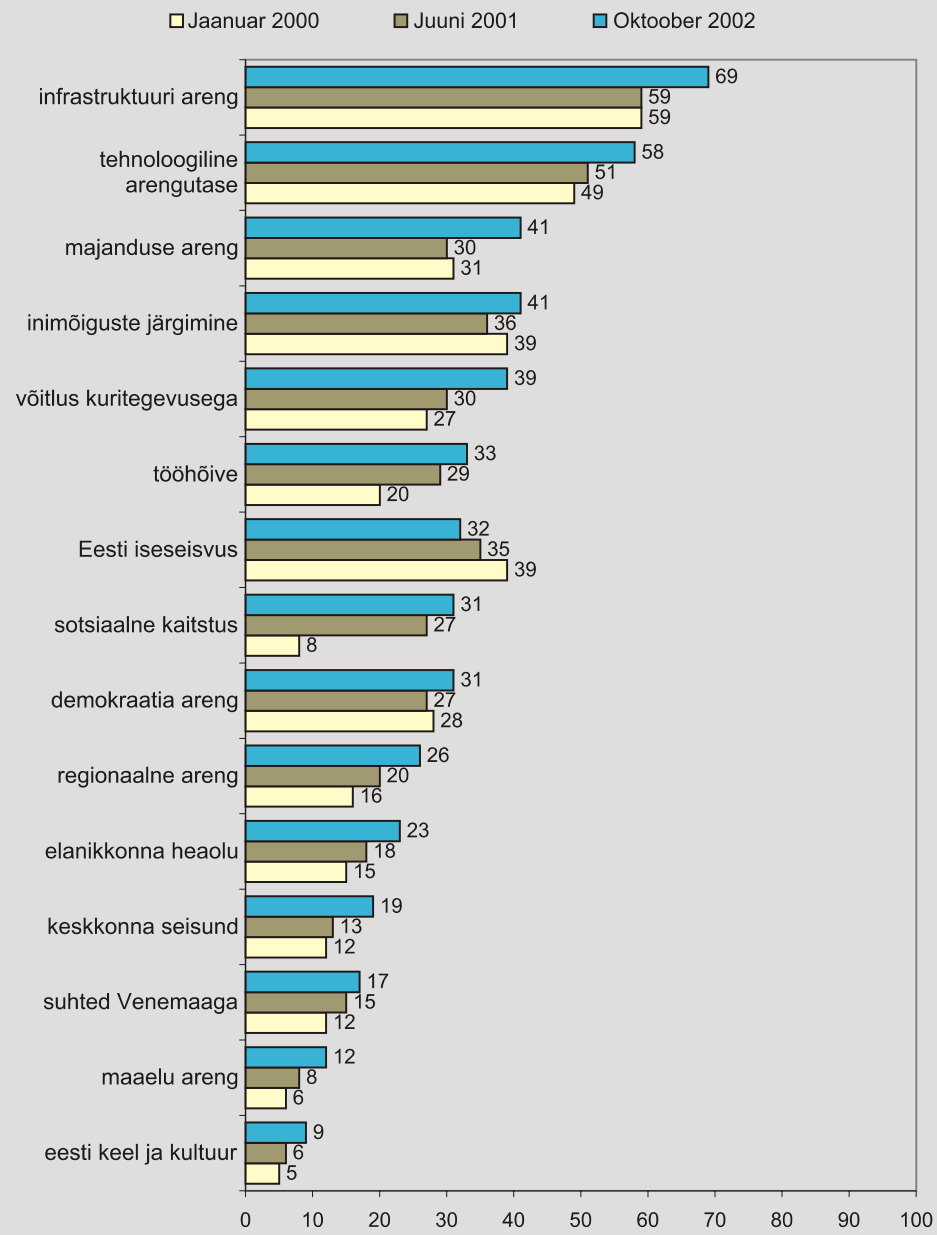
Inimeste informeeritus NATO-ga liitumisest ja NATO imagos peegelduv üldine suhtumine allianssi avaldub läbi ettekujutuste sellest, milliseid positiivseid ja negatiivseid tagajärgi NATO-ga liitumine kaasa toob. Taolist emotsionaalset mõjutegurit suhtumisele NATO-ga liitumisse on vaadeldud kolmes põhjalikus baasuuringus jaanuaris 2000, juunis 2001 ja oktoobris 2002.

Nii NATO-ga liitumise pooldajad kui ka vastased on ühel nõul selles, et liitumine parandaks Eesti infrastruktuuri arengut ja tehnoloogilist arengutaset. Liitumise toetajad toovad ühinemise positiivsete tagajärgedena esile veel Eesti iseseisvuse tugevnemise ning soodsad arengud inimõiguste järgimisel, demokraatias ja majanduses.

JOONIS 13

NATO-ga liitumise positiivsed tulemused

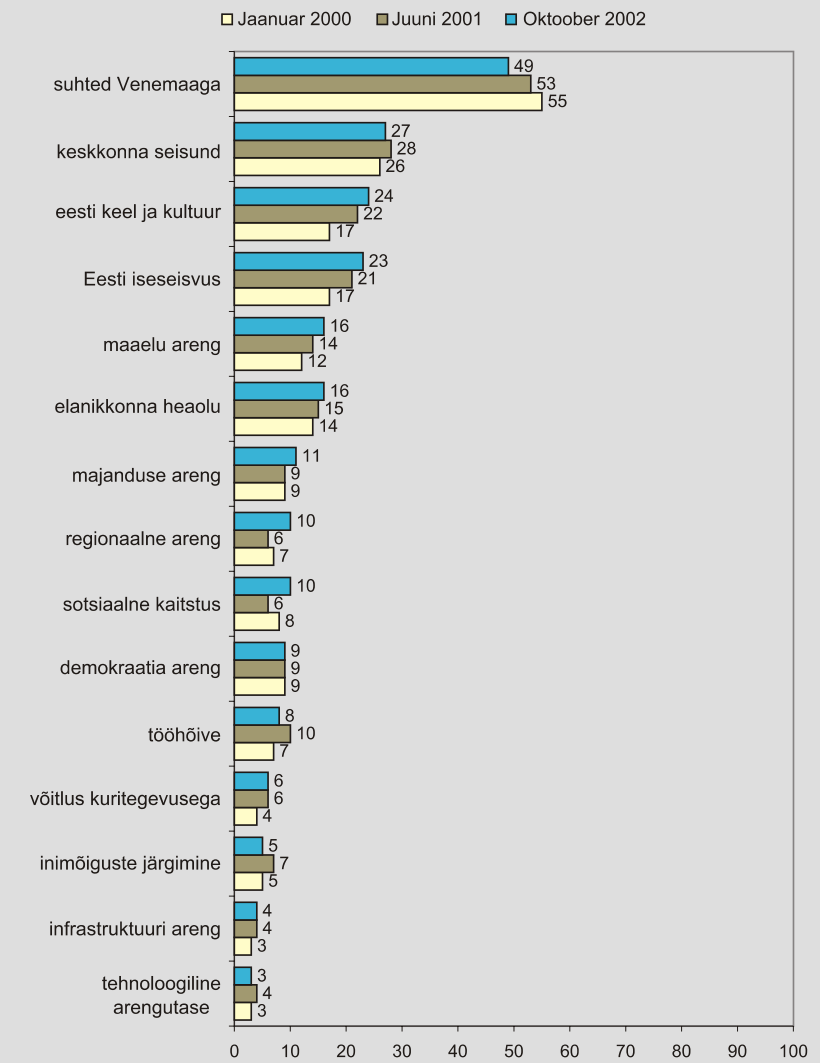
võrdlus aastate lõikes, (%)

JOONIS 14

NATO-ga liitumise negatiivsed tulemused

võrdlus aastate lõikes, (%)

Negatiivse poole pealt oleks NATO-ga liitumise tulemiks nii liitumise pooldajate kui vastaste arvates suhete halvenemine Venemaaga. Ent aasta-aastalt muutub see argument nõrgemaks. Aastal 2000 arvas nii 55%, aastal 2001 - 53%, oktoobris 2002 - 49% küsitletutest. On üsna ootuspärane, et Venemaa vastuseisu vähenemine Balti riikide NATO-ga liitumisele vähendab ka nendes riikides elavate muulaste hirme suhete halvenemise pärast Venemaaga ning koos sellega kahaneb ka vastuseis NATO-le.

Liitumise vastased näevad ohtu veel keskkonna seisundile, riigi iseseisvusele, elanikkonna heaolule, rahvuskultuurile ja demokraatia arengule.

Seega võib liitumise negatiivsetest tagajärgedest tulenevad hirmud koondada peamiselt nelja rühma: kõigepealt kartus suhete halvenemise pärast Venemaaga, seejärel majanduslikud hirmud ehk kartus elatustaseme halvenemise pärast; rahvuslik-riiklik tegur ehk kartus Eesti rahvusliku identiteedi ja iseseisvuse kadumise pärast ning lõpuks demokraatialased kartused: hirm demokraatia olukorra ja inimõiguste järgimise pärast. Viimased on iseloomulikud ennekõike osale mitte-eestlastest, kelle arusaam NATO-st välistab sõjalise jõustruktuuri ja demokraatia ühitamise võimaluse.

Tasub märkida, et kolme aasta vältel on ootused positiivsete nihete toimumiseks pärast NATO-ga liitumist kasvanud pea kõigis valdkondades, välja arvatud selle mõju Eesti iseseisvusele ning eesti keelele ja kultuurile.

ARVAMUSTRENDIDEST NATO-SSE SUHTUMISEL EESTIS

Harri Tiido

Eesti suursaadik NATO juures

Eesti elanikkonna suhtumine liitumisse NATO-ga on läbi küsitluste laias laastus jätkuvalt arenenud kasvava toetuse suunas. Paigutades eri elanikkonnarühmad toetuseskaalale näeme, et enim toetajaid on NATO-l eestlaste hulgas, siis mitte-eestlastest kodanike seas ja kõige madalam on toetus pidevalt olnud mitte-kodanikest mitte-eestlaste keskkonnas.

Toetus on kohatistele tagasilangustele vaatamata kasvanud kõigis sihtrühmades ja arve vaadates on enam-vähem püsiv olnud eri sihtrühmade toetusprotsentide suhe (v.a. 2001. aasta veebruar-juuni, kus mitte-eestlaste toetus NATO-ga liitumisele oli rekordmadalal nii absoluutarvudes kui ka suhtes eestlaste toetusesse).

Kui eestlaste puhul mõjutavad arvamust püsivalt eelkõige eestikeelsed meediaväljaanded (ja kohalikud arvamusiidrid koos rahvusvaheliste sündmustega), siis mitte-eestlaste puhul näib olevat tegemist infoallikate tähtsusjärjestuse muutumisega läbi aastate. Vene meediakanalite osakaal näikse olevat vähenenud paralleelselt Eesti venekeelse meedia kaalu kasvuga.

See on kindlasti üks NATO-ga liitumise toetajate arvu kasvu põhjus, kuid oma roll on vaieldamatult ka Venemaa suhtumise leevenemine alliansi laienemisse. Vene telekanalite mõju, eriti suuremates linnades, on aga endiselt arvestatav ja võib Moskva ametliku seisukoha järsul muutumisel mõjutada ka Eesti venekeelse elanikkonna seisukohti negatiivses suunas. Infotarbimises toimunud muudatused ilmselt vähendavad selle võimaliku mõju ulatust, mida kinnitab NATO toetamise tõhus kasv viimaste küsitluste ajal.

Tähelepanu väärib üks vähe esile toodud aspekt NATO-ga liitumise toetajate jagunemisel vanuse, elukoha ning hariduse järgi. Eestlaste puhul nähtub, et toetus NATO-le on suurem kõrgema haridusega, linnades elavate inimeste seas ja jagunemine vanuse järgi ei ole väga drastiline. Mitte-eestlaste puhul on seis vastupidine toetajate hulk on suurem madala haridusega maaelanike seas ning vanuselisel on suuri erinevusi. Põhjus on ilmselt selles, et kõrgema haridusega mitte-eestlased elavad linnades, kus neil on suurem ligipääs Vene telekanalitele. Märkida tasub aga NATO-toetuse kõrget protsenti 15 - 19 aastaste mitte-eestlaste vanuserühmas. See annab lootust, et tulevikus hakkab eestlaste ja mitte-eestlaste suhtumine veelgi rohkem sarnanema ka eri elanikkonnarühmade lõikes.

Toetuse kasv NATO-liikmelisusele heistub ka Eesti julgeolekutagatiste reastamisel nende tähtsuse järgi. Läbi mitmete küsitluste peamiseks julgeolekutagatiseks olnud head suhted Venemaaga on loovutanud esikoha NATO-sse kuulumisele. Paralleelselt tasub märkimist ka Euroopa Liidu kui julgeolekutagatise pidevalt kasvanud roll Eesti elanikkonna hinnangus. Seega nähakse varasemast selgemini multilateraalsetes ühendustes liikmeks oleku tähtsust Eesti julgeoleku tagamisel.

Eraldi vajab äramärkimist Eesti elanikkonna kaitsetahe, mis küsitluste korraldamise perioodil on lõppkokkuvõttes kasvanud ja selle üldise kasvu puhul on kindlasti oma roll mitte-eestlastest kodanike kaitsetahte suurenemisel. Ka selle tõusu võib lisada eelpooltoodud positiivsete arengute kilda ja tõenäoliselt ongi tegemist komplekse arenguga.

Kui eelnev kompleksne positiivne areng kokku liita, siis on üsna loogiline ka suhtumise areng kaitsekulutustesse. Kui toetatakse kuulumist NATO-sse, mida peetakse Eesti tähtsaimaks julgeolekutagatiseks, ning ollakse valmis ka ise osalema kaitsetegevuses, siis on normaalne et ka kaitsevalmidusele riigieelarves raha eraldamisel on rahva enamuse toetus. Küsitluste lõikes on näha, et kaitsekulutuste taseme toetamine on tõusnud paralleelselt toetusega NATO-sse kuulumisele, olles sellest pidevalt pisut ees. Sama paralleelne toetuse suurenemine pädeb ka kaitsevæele hinnangu andmise osas.

Kuna viimastele küsitlustele eelnes vaidlus NATO liikmete seas Türgi toetamise osas, siis oli karta alliansi populaarsuse langust. Võis eeldada, et seda vaidlust tõlgendatakse NATO sisemise ebakindlusena. Järgnenud küsitluste tulemused näitasid aga vastupidist toetus kasvas. Tõenäoliselt mõjutas seda tulemust arusaam, et NATO-s ei toimu kõik ainult käsukorras: erimeelsuste avalik käsitlemine heistab alliansi demokraatlikku iseloomu ning järelikult on ka väikestel liikmesriikidel NATO otsuste langetamisel võrdne õigus kaasa rääkida.

Teiseks tasub hoiatada, et rahvusvaheliste suhete arengud võivad Eesti elanikkonna arvamust veel muuta, kuid seniste küsitluste põhjal hinnates on elanikkonna enamuse siiski NATO-sse kuulumise poolt ja kui just midagi väga drastilist ei juhtu, siis jäädakse alliansi pooldama ka nähtavas tulevikus.

ELANIKKONNA KAITSETAHE

SUHTUMINE EESTI RELVASTATUD KAITSMISE VAJALIKKUSESSE

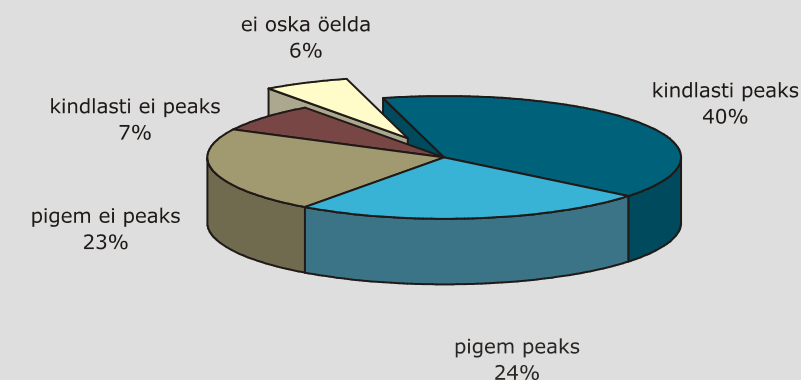
Võttes aluseks kümne varasema uuringu koondandmed, on üle 60 protsendi vastanutest veendumusel, et Eesti kallaletungi korral tuleks osutada vaenlasele relvastatud vastupanu ka siis, kui oleks vähe lootust edu saavutada. Madalaimaks näitajaks kolme aasta jooksul on olnud 56% (mais 2000), kõrgeimaks 69% (oktoobris 2002 ja veebruaris 2003).

Vaenlasele vastuhakkamise vajadust tunnistavad võrdset nii eestlased kui ka mitte-eestlased, sõltumata viimaste kodakondsusest. Vaid neljandik küsitletutest leiab, et Eesti ei peaks sõjalise kallaletungi korral vastupanu osutama.

JOONIS 15

Relvastatud vastupanu osutamise vajalikkus rünnaku korral

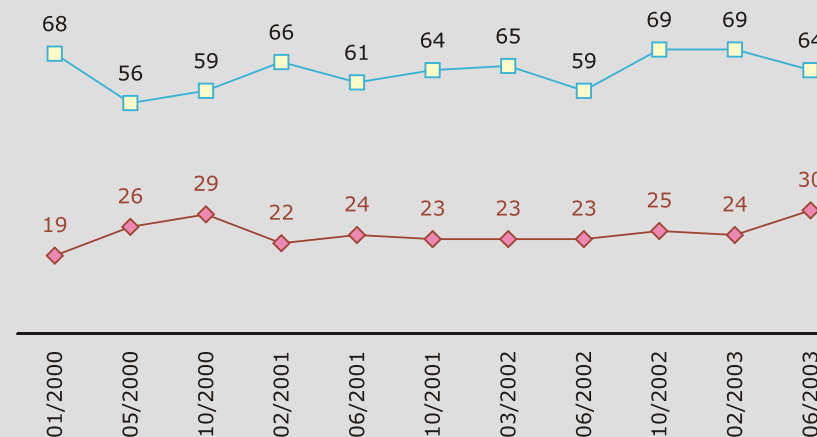
juuni 2003 n=988, (%)

Rünnaku korral relvastatud vastupanu osutamise pooldajate ja vastaste osakaal

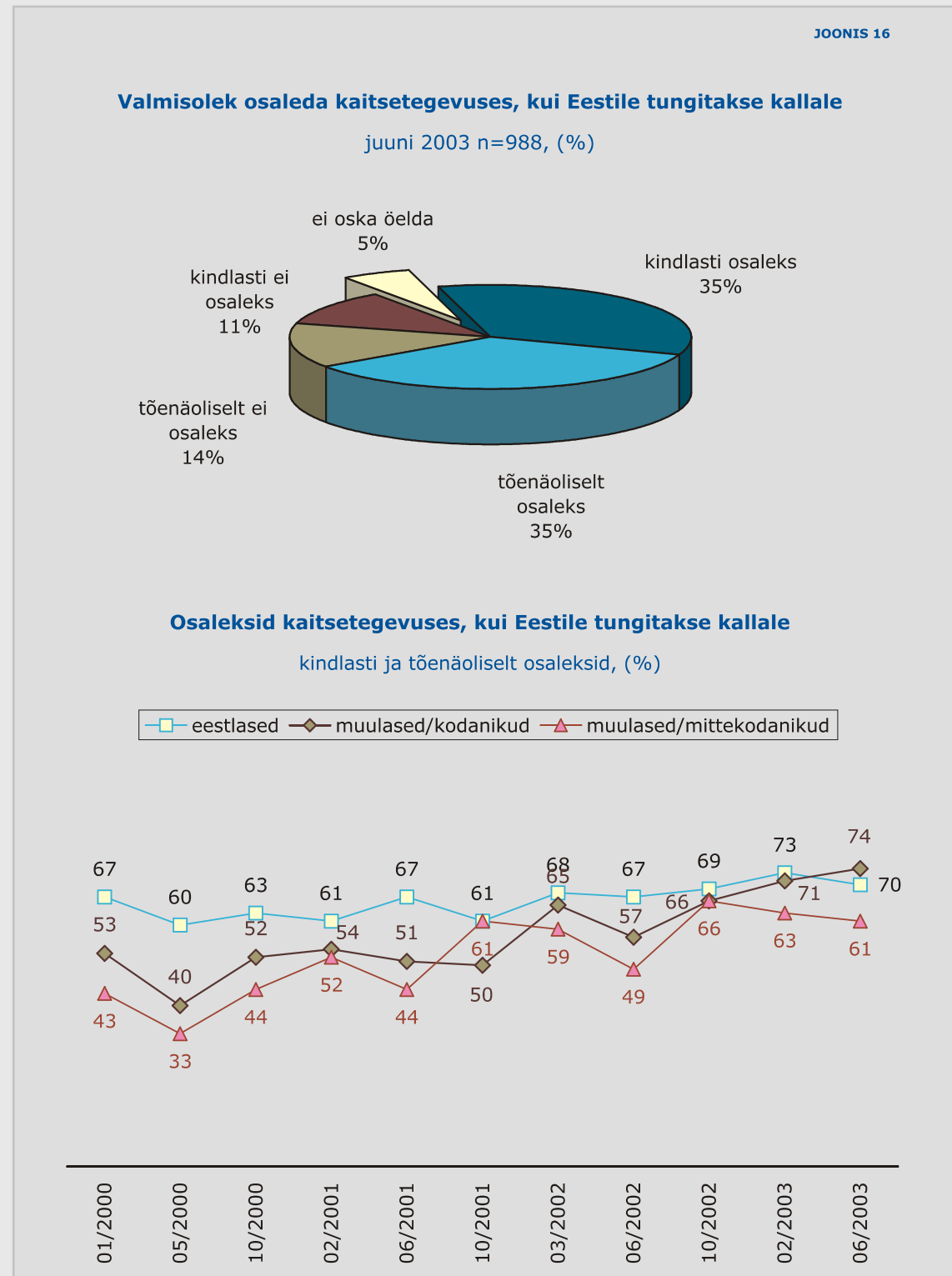
muutus ajas, (%)

—□— kindlasti ja võib-olla peaks osutama relvastatud vastupanu
—◇— kindlasti ja pigem ei peaks osutama relvastatud vastupanu

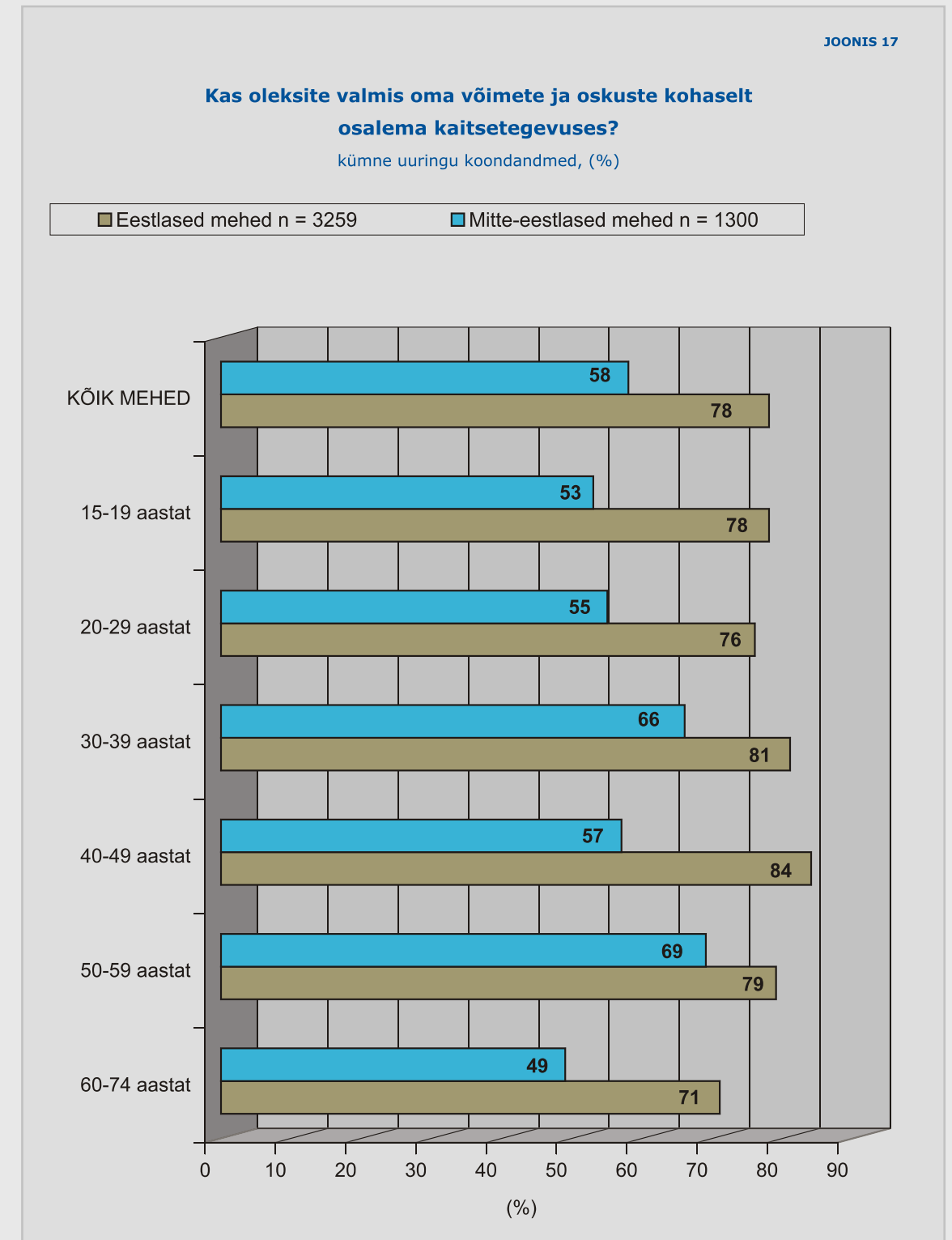
VALMISOLEK RIIGIKAITSES OSALEMISEKS

Kui Eestile tungitaks kallale, oleks kaitsetegevuses kindlasti või tõenäoliselt valmis kaasa lööma üle 60% küsitletutest. Eestlaste ja muulastest kodanike kaitsetahtes pole viimaste uuringute andmetel enam olulisi erinevusi olnud. Veebruaris 2003 oli kindlasti või tõenäoliselt valmis riigikaitstes osalema vastavalt 73% eestlastest ja 71% muulastest kodanikest, juunis vastavalt 70% ja 74%.

Kui vajadust Eestit kaitsta tunnistavad ka mittekodanikud, siis ise kaitsetegevusest osavõtuks on nende valmisolek keskmisest veidi väiksem (2003 juunis 61%).

Valmisolek võtta kaitsetegevusest osa on suurem meeste hulgas - eesti meestest on valmis kümne varasema uuringu keskmisena kaitsetegevuses kaasa lööma ligi 80%, mitte-eestlastest 58%. Eesti meestel jääb valmisolek riiki kaitsta keskmisest madalamaks vaid kõige vanemas vanusegrupis, s.o. üle 60-aastaste hulgas (71%).

Asjaolu, et kaitsetahte näitajad on madalamad naiste, vanemaealiste vastajate ja mittekodanike seas, osutab, et riigikaitstes osalemise all mõistetakse eelkõige sõjalist vastupanu. Kuidas saaksid need elanikkonna grupid, kes kaitsevõime osalemise alla ei kuulu, anda oma panuse riiki varitseva ohu korral, pole ühiskonnas veel selge.

Kahele kaitsetahtet iseloomustavale küsimusele antud vastuste põhjal - kas Eestit tuleks kaitsta ja kas ollakse ise valmis kaitsetegevuses osalema - saab moodustada kaitsetahtelt erinevad vastajatüübid. Sellistesse tüüpidesse õnnestus liigitada 79% kõigist vastanutest (ülejäanud vastajad vastavad ühele küsimustest „ei oska öelda“). Tüüpide suurus on järgmised:

- I - peab kaitset vajalikuks ja on ise valmis kaitsetegevuses osalema (47%)
- II - ei pea kaitset vajalikuks, kuid on ise vajadusel valmis kaitsetegevuses osalema (11%)
- III - peab kaitset vajalikuks, kuid pole ise valmis kaitsetegevuses osalema (11%)
- IV - ei pea kaitset vajalikuks ega ole valmis ka ise osalema (10%)
- Määratlemata 21%

Seega kuuluvad ligi pooled vastajad kõrge kaitsetahtega tüüpi. Selliseid vastajaid, kes peavad Eesti riigi kaitsmist mittevajalikuks ning pole selles valmis ka osalema, on kokku vaid kümnendik.

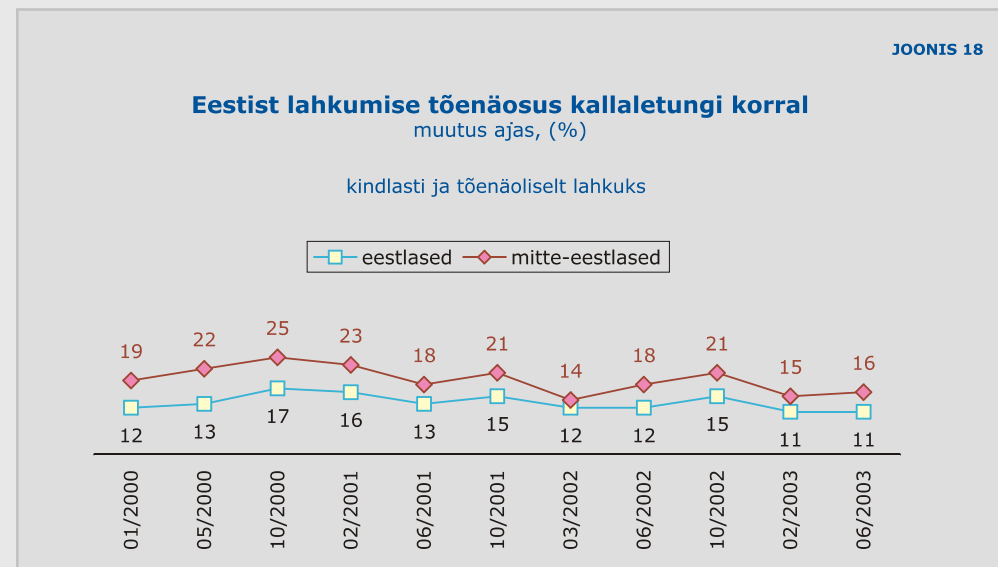
Riigikaitse suhtumise tüüp võimaldab meil selgemalt näha elanike kaitsetahte seost teistele riigi kaitsevõimega seotud küsimustele antud vastustega

Riigikaitseemalised arvamused erinevate kaitsetahte tüüpide lõikes

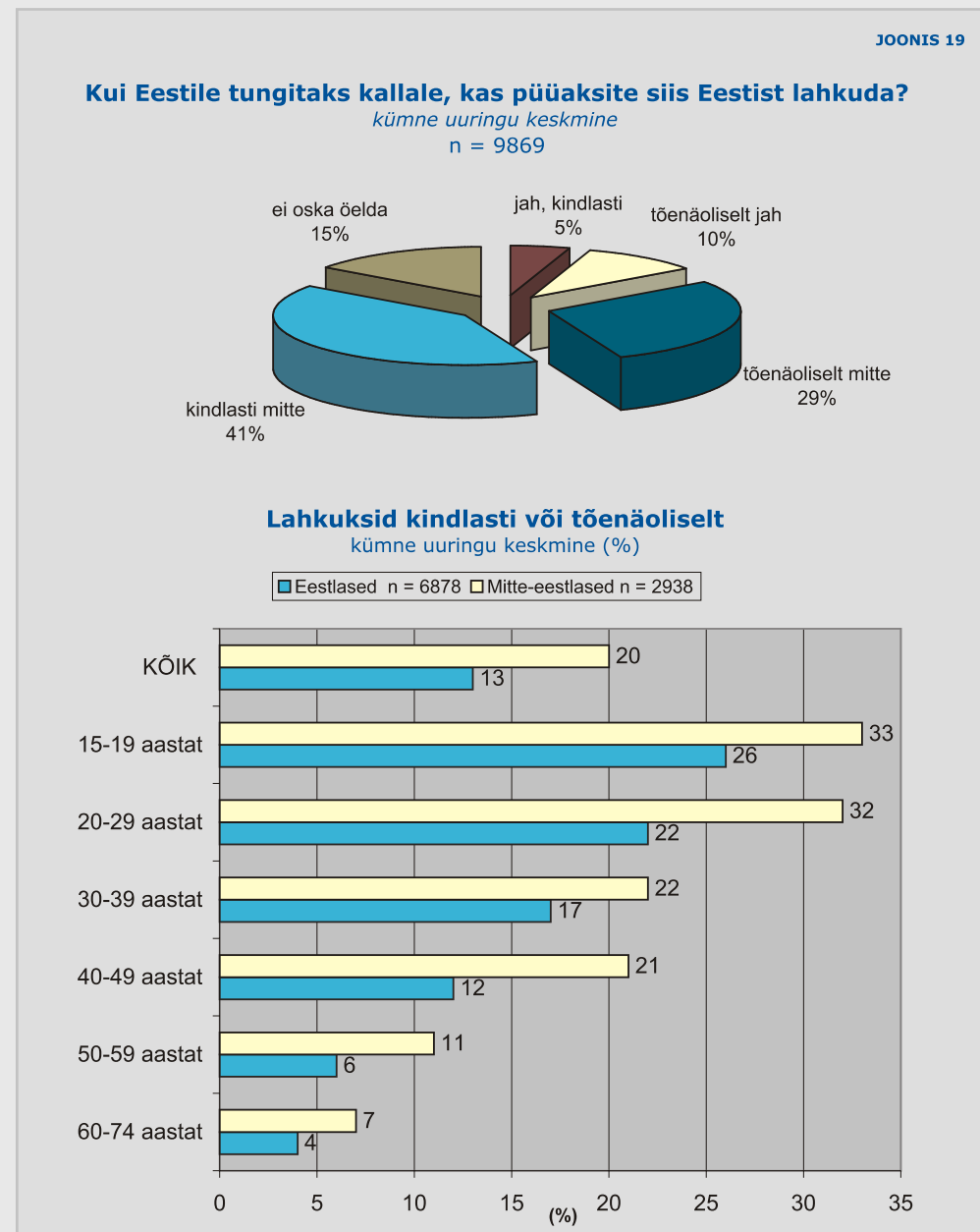
KÜSIMUS	VASTUSED	I tüüp	II tüüp	III tüüp	IV tüüp
Kas Teie olete Eesti NATO-ga liitumise poolt või vastu?	Poolt	64%	51%	49%	39%
	Vastu	22%	32%	29%	42%
Milline on Teie seisukoht Eesti kaitsevõime tõstmiseks tehtavate kulutuste kohta?	Tõsta	44%	29%	31%	20%
	Säilitada praegusel tasemel	36%	42%	39%	34%
	Vähendada	11%	17%	15%	32%
Kui Eestile tungitaks kallale, kas püüaksite siis Eestist lahkuda?	Jah	8%	11%	32%	44%
	Ei	81%	78%	62%	42%

KAVATSUS EESTIST OHU KORRAL LAHKUDA

Nende inimeste osakaal, kes sõjaohu korral Eestist lahkuda sooviksid, on kümne uuringu keskmisena küllaltki väike, vaid 15%. Eestlastest sooviks lahkuda iga seitsmes, muulastest iga viies vastaja. Kuid eriti viimastes uuringutes on ilmnenud tendents, et nooremad vastajad oleksid üha sagedamini valmis Eestist ohu korral lahkuma.

Kümne uuringu keskmisena lahkus alla 20 aastastest vastajatest sõjaohu korral Eestist kindlasti või tõenäoliselt 28%, 20-29 aastastest 25%, 30-39 aastastest 18%, 40-49 aastastest 15%. Üle 50-aastaste seas jääb tõenäoliste lahkujate osakaal juba alla 10%. Eriti alid on lahkuma muulastest noored. Alla 30-aastastest lahkus Eestist tervelt kolmandik. Kuid ka eestlaste samas vanusegrupis on lahkuda soovijate osakaal keskmisest märgatavalt suurem.

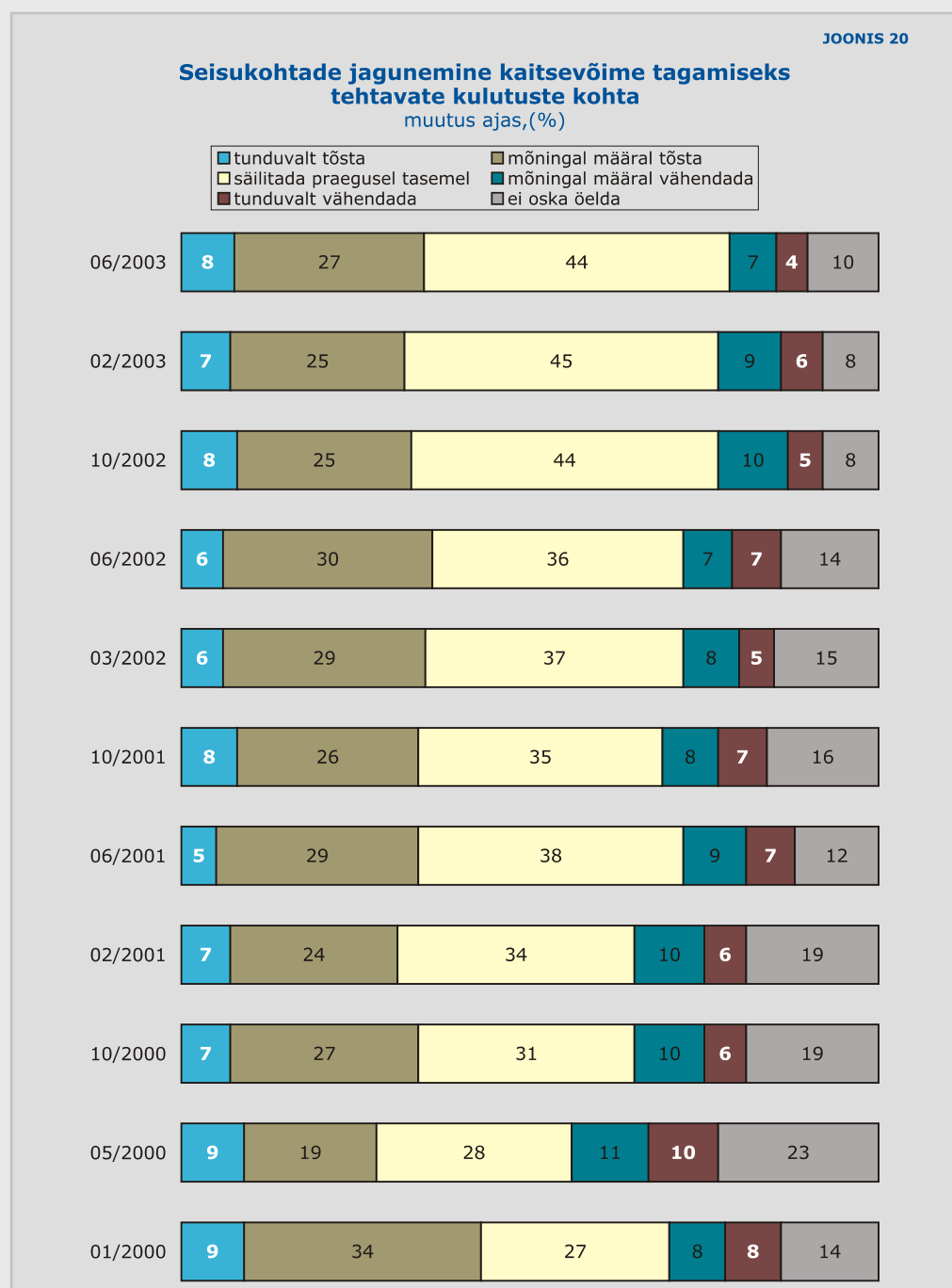

Seda fenomeni ei saa siduda üksnes riigikaitse küsimustega. Noored inimesed on valmis Eestist lahkuma ka ilma sõjaohuta. Tartu Ülikooli poolt 2002. aasta detsembris läbi viidud ulatuslikus uuringus „Mina. Maailm. Meedia.“ küsiti, kui suurel osal vastanutest oleks soov Eestist lahkuda. Jaatavalt vastas 9% küsitletutest, seejuures 15-19 aastastest 22% ja 20-29 aastastest 19%. Alla 20-aastastest mitte-eestlastest valiks tervelt 35% endale meelsasti uue elupaiga. Seega pole sugugi vaid sõjaohu see tegur, mis võib viia noori mõttele oma võimeid kodumaast eemal realiseerida.

SUHTUMINE RIIGIKAITSEKULUTUSTESSE

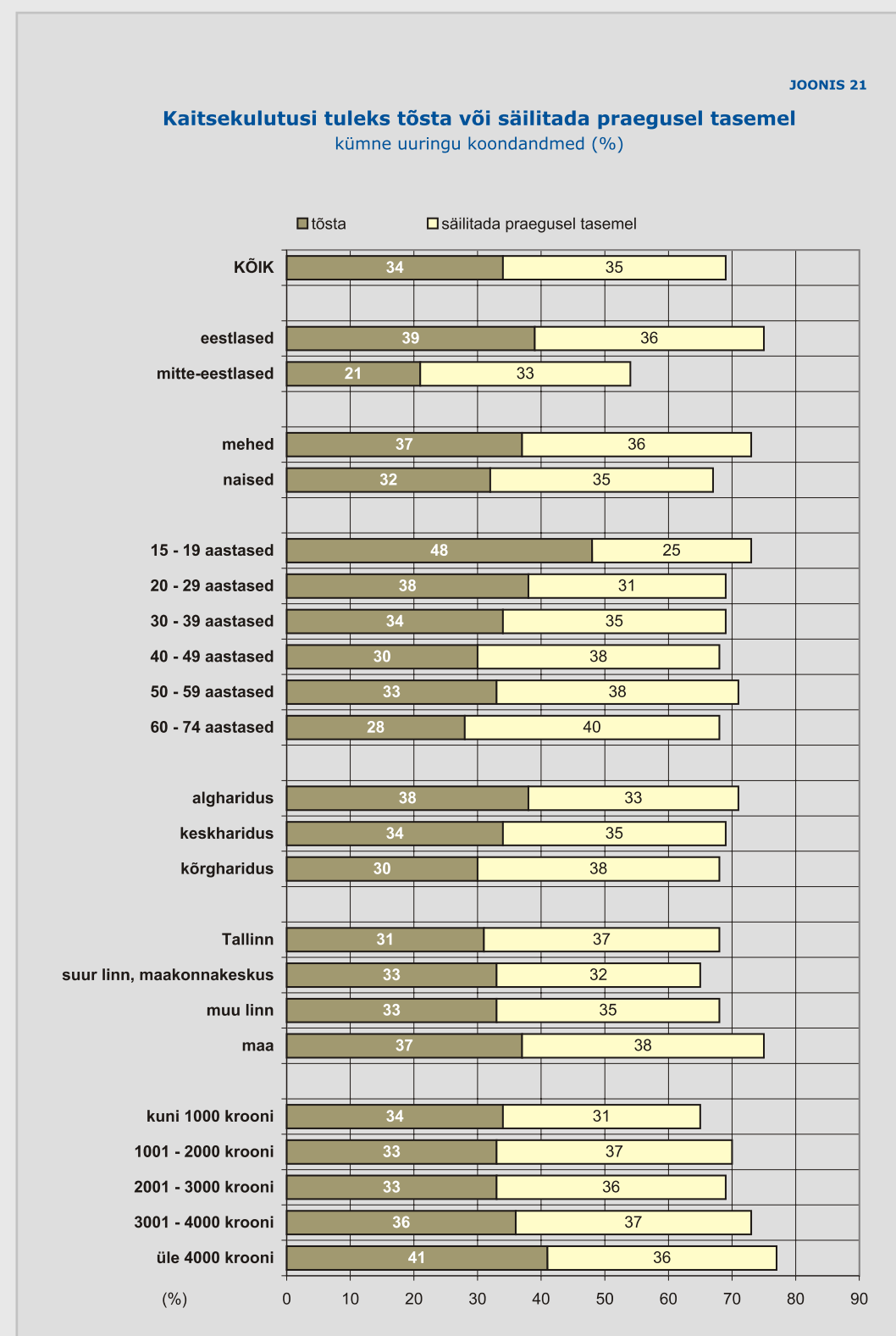
Põhjuste seas, mis mõjutavad inimesi NATO-ga liitumist mitte toetama, olid ühe komponendina esile toodud majanduslikud kartused. Olukorras, kus inimeste elus on esiplaanil igapäevane toimetulek ja turvalisus, võiks pidada ootuspäraseks inimeste skeptilist suhtumist kaitsekulutuste tõstmisesse.

Siiski on läbi kümne uuringu keskmiselt kolmandik küsitletutest pidanud õigeks kaitsekulutusi tunduval või mõningal määral tõsta, umbes sama suur osa vastanutest on soostunud kaitsekulutuste hoidmisega praegusel tasemel. Pärast kaitsekulutuste jõudmist NATO liikmelisuse jaoks soovitava 2 %-ni SKP-st peavad kaitsekulutuste hoidmist praegusel tasemel vajalikuks ligi pooled küsitletutest. Kaitsekulutuste vähendamist soovivate vastanute osakaal moodustab umbes seitsmendiku.

Seega, arvestades kaitsekulutuste tõusu kahele protsendile SKP-st, saame viimastes küsitlustes kulutuste suurendamist ja samal tasemel hoidmist toetavaid grupe kokku liites enam kui kolme neljandiku küsitletute toetuse kaitsekulutustele vähemalt nende praegusel tasemel.

Suhtumine kaitsekulutuste vajadusse ei ole oluliselt seotud vastaja sotsiaalse ja demograafilise taustaga. Tõsi, mitte-eestlaste seas on kaitsekulutuste vähendamist soovivate vastajate osakaal küll suurem, kuid vanuse, hariduse ja isegi keskmise sissetuleku lõikes pere liikme kohta on vastuste jaotus suhteliselt ühtlane.

Elanikkond mõistab, et kaitsekulutuste tõstmine on vajalik NATO-sse pääsuks, seetõttu on fikseeritav ka selge seos NATO-ga liitumise toetamise ja kaitsekulutustesse suhtumise vahel. Need, kes liitumist toetavad, mõistavad paremini ka kulutuste suurendamise vajadust. Kaitsekulutuste vähendamist nõudvate küsitletute osakaal on liitumise vastaste hulgas küll keskmisest suurem, kuid ka neist aktsepteerib suurem osa kaitsekulutusi praegusel tasemel.

Seega tundub avalik arvamus mõistvat, et riigikaitsele panustamine pole vajalik mitte üksnes NATO-ga liitumist silmas pidades, vaid on vältimatu kui riikliku suveräänsuse atribuut.

NATO-ga liitumine ja kaitsekulutused

Kaitsekulutusi tuleks ...	Kas toetate Eesti NATO-ga liitumist ?		
	Jah	Ei	Ei oska öelda
... tunduvalt või mõningal määral tõsta	44%	21%	24%
... hoida praegusel tasemel	38%	35%	29%
... tunduvalt või mõningal määral vähendada	8%	31%	13%
ei oska öelda	10%	13%	34%

USALDUS RIIGIKAITSEGA TEGELEVATE INSTITUTSIOONIDE VASTU

Riigikaitse vähest olulisust avaliku arvamuse jaoks võib kõrvuti reaalse ohutunde puudumisega seostada ka riigi kaitsevõime tagamise eest seisvate institutsioonide - Eesti Kaitseväge ja Kaitsealiidu - kõrge usaldusväärsusega.

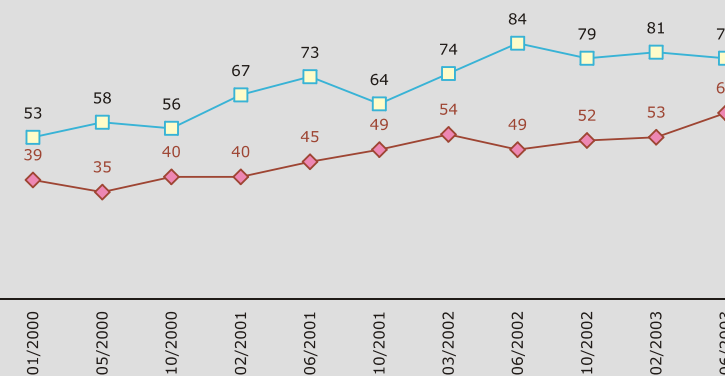
Kui avalik arvamus peab mingi probleemvaldkonnaga tegelevaid institutsioone usaldusväärseteks, uskudes, et nad oma ülesannetega toime tulevad, pole põhjust neile ühiskonnaelu olulisemate probleemide nimistuse erilist tähelepanu nõuda. Nii näiteks muutus Eesti Panga kõrge usaldusväärsuse taustal avalikkuse silmis 90-ndate jooksul iga aastaga üha vähetahtsamaks ülesanne hoida püsivana Eesti krooni kurssi.

Kaitseväge usaldusväärsus on võrreldes 2000. aasta jaanuariga tõusnud eestlaste hulgas 53%-lt 79%-le, mitte-eestlaste seas aga 39%-lt 61%-le. Kaitsealiidu vastavad näitajad on paranenud eestlaste hinnangutes 39%-lt 64%-le, mitte-eestlaste seas aga 20%-lt 45%-le.

JOONIS 22

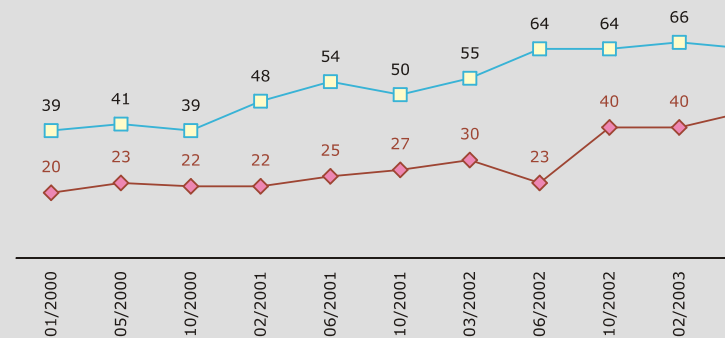
Kaitseväge usaldusväärsus täiesti ja pigem usaldajad, (%)

— eestlased — mitte-eestlased

Kaitsealiidu usaldusväärsus täiesti ja pigem usaldajad, (%)

— eestlased — mitte-eestlased

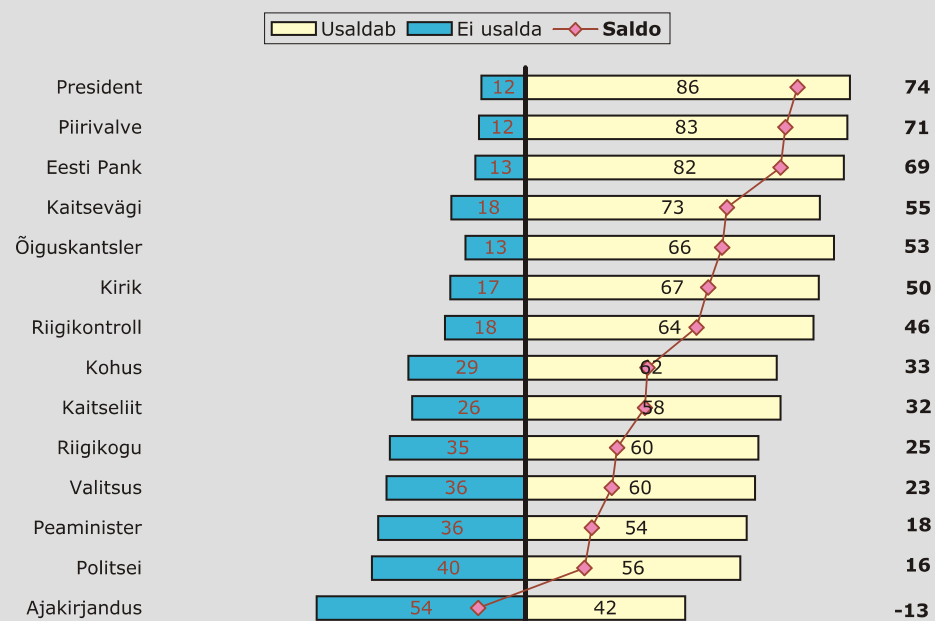
Kui võtta lisaks arvesse ka piirivalve püsivalt kõrge usaldusväärsus, võib öelda et Eesti elanikud hindavad riigi turvalisust tagavate jõustruktuuride tööd tervikuna kõrgelt.

Juunis 2003 olid riigi institutsioonidest elanikkonna jaoks kõige usaldusväärsemateks Vabariigi President, piirivalve ja Eesti Pank. Presidenti usaldas täielikult või pigem 86%, piirivalvet 83% ja Eesti Panka 82% küsitletutest. Neljandal kohal oli Kaitseväge, mida usaldas 73% küsitlenuist.

Uuringu andmed kinnitavad, et need vastajad, kes usaldavad riigikaitsega tegelevaid institutsioone, sealhulgas Vabariigi Valitsust, suhtuvad riigi kaitsepoliitikasse mõistvamalt, kui need, kes vastavaid institutsioone ei usalda.

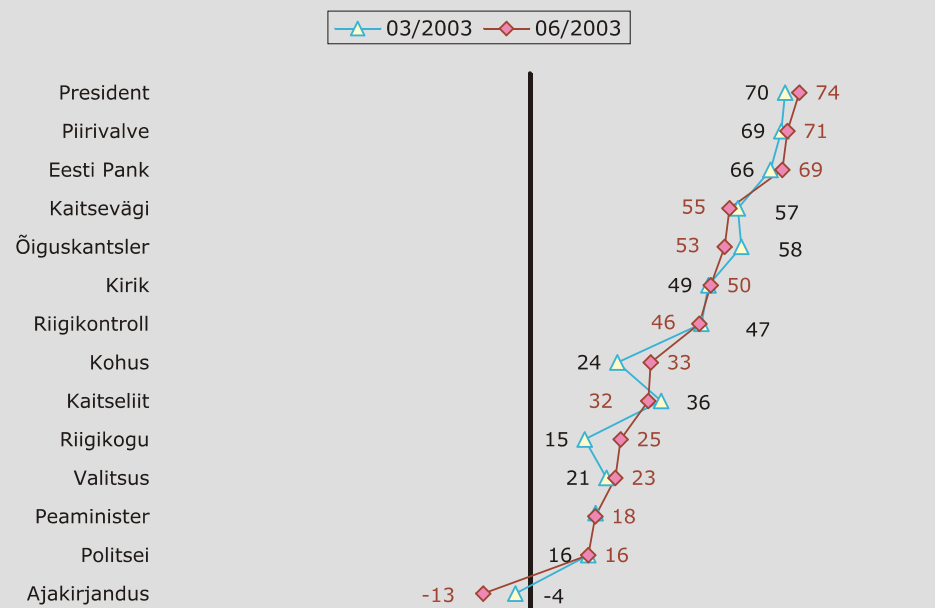
Institutsioonide usaldamine

juuni 2003, n=988 (%)

Institutsioonide usaldamine

positiivsete ja negatiivsete hinnangute saldo (%)

Valitsuse usaldusväarsuse seos toetusega NATO-ga liitumisele

(kümne uuringu koondandmete põhjal)

	Mil määral Te usaldate Eesti Vabariigi valitsust?			
	EESTLASED		MITTE-EESTLASED	
NATO-ga liitumise ...	Usaldab	Ei usalda	Usaldab	Ei usalda
... poolt	72%	56%	40%	21%
... vastu	13%	25%	36%	59%
Ei oska öelda	15%	19%	24%	20%

Kaitseväge usaldusväarsuse seos toetusega NATO-ga liitumisele

(kümne uuringu koondandmete põhjal)

	Mil määral Te usaldate Eesti Kaitseväge?			
	EESTLASED		MITTE-EESTLASED	
NATOga liitumise ...	Usaldab	Ei usalda	Usaldab	Ei usalda
... poolt	68%	53%	37%	22%
... vastu	16%	27%	39%	59%
Ei oska öelda	16%	20%	24%	19%

Kaitseväge usaldusväarsuse seos suhtumisega kaitsekulutustesse

(kümne uuringu koondandmete põhjal)

Kaitsekulutusi tuleks ...	Mil määral Te usaldate Eesti Kaitseväge?	
	usaldab	ei usalda
... tunduvalt või mõningal määral tõsta	40%	26%
... hoida praegusel tasemel	39%	31%
... tunduvalt või mõningal määral vähendada	10%	29%
ei oska öelda	11%	14%

Alljärgnevatel tabelitel näeme, et usaldus valitsuse ja kaitseväge vastu toob kaasa oluliselt suurema toetuse NATO-ga liitumisele. Need vastajad, kes usaldavad kaitseväge, toetavad keskmisest enam ka kaitsekulutusteks raha eraldamist.

KOKKUVÕTE

Küsitlustulemustest nähtub et Eesti riigikaitset ja NATO-ga liitumist puudutavad põhihoiakud on kolme aasta jooksul muutunud riigi ametlikke kaitsepoliitilisi seisukohti järjest rohkem tunnustavaks.

Elanikkonna toetus NATO-le on suhteliselt suur ning toetuse üldtrend on kasvav. Et eestlaste toetus NATO-ga liitumisele on olnud küllaltki suur juba pikka aega, mõjutab toetuse üldkasvu kõige enam mitte-eestlaste suhtumise muutumine. Venekeelse elanikkonna hoiakuid kujundab endiselt väga olulisel määral Venemaa massiteabevahendites, eelkõige telekanalites, edastatav informatsioon. Et Venemaa näib olevat põhimõtteliselt leppinud Balti riikide liitumisega NATO-ga, siis on see kaasa toonud ka venekeelse elanikkonna suurema toetuse NATO-ga liitumisele.

Hoiakud NATO suhtes ei kujune üksnes inimeste informeerituse alusel liitumisprotsessist, olulist rolli mängib üldine ettekujutus NATO-st, alliansi imago avalikus arvamuses. Inimeste ootused ja kartused NATO-ga ühinemisest tulenevate positiivsete ja negatiivsete tagajärgede suhtes kujunevad nii informeerituse taseme kui ka emotsionaalsete eelarvamuste põhjal.

Informeeritus NATO-ga liitumise protsessist on pärast liitumiskutse saamist hüppeliselt kasvanud. Ent kui hästi või väga hästi informeeritud väidavad end NATO-ga liitumise protsessist olevat juba enam kui pooled küsitletutest, siis ei maksa unustada et pigem halvasti või väga halvasti informeeritud on neist ainult pisut vähem. Eestlaste puhul tagab parem informeeritus ka suurema toetuse NATO-ga liitumisele, mitte-eestlaste seas aga kasvab informeerituse paranedes nii NATO poolt kui ka vastu oliivate osakaal. Viimane asjaolu tuleneb erinevatest informatsiooni saamise kanalitest. Need mitte-eestlased, kes puutuvad rohkem kokku ka Eesti infoallikatega, toetavad NATO-ga liitumist rohkem kui need, kes jälgivad vaid Venemaa telekanaleid.

Suhtumist NATO-ga liitumisse mõjutavad ka mitmed emotsionaalset laadi kartused. Eestlastel on esiplaanil hirm iseseisvuse ja iseotsustamise õiguse kaotamise ees, mitte-eestlaste negatiivset suhtumist NATO-ga liitumisse tingib kartus, et selle tulemusel teravnevad Eesti suhted Venemaaga, ning hirm et liitumise tulemusel võib halveneda demokraatia ja inimõiguste olukord. Ühiseks probleemiks mõlemale keelegrupile on majanduslikud kartused. NATO-ga liitumist peetakse liiga kulukaks ja seeläbi sotsiaalse heaolu kasvu pidurdavaks.

Siiski on toetus kaitsevõime tagamiseks tehtavate kulutuste mõõdukale suurendamisele või praegusel tasemel hoidmisele enamikes elanikkonna gruppides valdav, kulutuste vähendamist peab vajalikuks vaid üks seitsmest küsitletust. Toetus kaitsekulutuste praegusele tasemele on tõepoolest põhimõtteline, sest see ei sõltu isegi nii tundlikust sotsiaalsest indikaatorist nagu vastaja keskmine sissetulek.

Elanikkonna hoiakute kujundamine ei saa piirduda informeerituse tõstmise ega faktiteadmiste parandamisega NATO-st ja sellega liitumise protsessist. Väga olulist rolli suhtumise kujunemisel NATO-ga liitumisse mängib NATO üldine imago. NATO-pooldajatel on ettekujutus NATO imagost selgelt välja kujunenud, vastastel on see ebamäärane. Võib öelda et NATO-pooldajad teavad, miks nad NATO-ga liitumist toetavad, kuid NATO-vastastel puudub selge veendumus vastuseisu põhjustest. Pigem on tegemist alateadliku ebamugavustundega uue ja tundmatu ees.

NATO positiivse imago tugevdamiseks tuleks rohkem selgitada, mis suunas on muutumas NATO olemus võrreldes külma sõja aastatega, teadvustades alliansi rolli rahu ja stabiilsuse tagamisel maailmas. Vaadates pidevalt tõusvat toetustrendi NATO-ga liitumisele, võib järeldada et seda ülesannet on suudetud viimastel aastatel edukalt täita.

Tuleb silmas pidada, et avalik arvamus ei kujune enamasti läbi informatsiooni iseseisva läbitöötamise ja mõtestamise elanikkonna poolt, vaid autoriteetsete arvamusiidrite poolt esitatud seisukohtade ja hoiakute aktsepteerimise kaudu. Seetõttu on väga oluline avalikkuse usaldus riigi võimuinstiitutsioonide esindajate ja poliitikute vastu.

Uuringud on selgelt näidanud et nii suhtumine NATO-ga liitumisse ning kaitsekulutuste vajalikkusesse on seotud inimeste usaldusega valitsuse ja riigikaitsega tegelevate instiitutsioonide vastu. Seetõttu on eriti oluline asjaolu, et kolme uuringuajast jooksul on usaldus nii Kaitseväge kui ka Kaitseväe vastu oluliselt kasvanud.

Ka rahva kaitsevalmidus on seotud usaldusega riigikaitsega tegelevate instiitutsioonide vastu. Valdav enamik kõigist Eesti elanikest peab vajalikuks nii kallaletungi korral vaenlasele vastu hakkamist kui ka ise kaitsetegevuses osalemist; nende kahe tunnuse alusel moodustatud vastajatüüpi kuulub üle poole küsitletutest. Sellesse tüüpi kuuluvate vastajate seisukohad on riigi kaitsepoliitikat ühemõtteliselt toetavad.

Asjaolu, et naiste ja vanemaealiste vastajate hulgas on isiklik kaitsevalmidus madalam, näitab et sõjaohu korral riigikaitse osalemist mõistetakse pelgalt relv käes sõjalistes operatsioonides osalemisena. Tsiviilelanikkond ei oska oma tegutsemise ja kaasabi osutamise võimalusi sõjaohu korral kuigi selgelt ette kujutada.

Demokraatlikus riigis ei tehta olulisi otsuseid ilma avalikkuse osavõtuta. Nii nagu kõigis ülejäänud eluvaldkondades, on avalikkusel õigus kaasa rääkida ka riigikaitse ülesehituse küsimustes. NATO-ga liitumise ettevalmistusprotsessi käigus on seda põhimõtet hakatud edukalt rakendada ka Eesti kaitsepoliitika planeerimises; see on realiseerunud Kaitseministeeriumi poolt tellitud avaliku arvamuse püsimonitooringus, mille abil saadud tulemusi eespool tutvustati.

LISA 1 MONITOORINGU KÜSIMUSTIK

POLIITIKA JA ÜHISKOND

Mil määral Te usaldate järgmisi Eesti riigi instiitutsioone? Esitage KAART 1

	Täielikult usaldan	Pigem usaldan	Pigem ei usalda	Üldse ei usalda	Raske öelda
1. Riigikogu	1	2	3	4	5
2. Valitsus	1	2	3	4	5
3. President	1	2	3	4	5
4. Kaitseväge	1	2	3	4	5
5. Politsei	1	2	3	4	5
6. Piirivalve	1	2	3	4	5
7. Kohus	1	2	3	4	5
8. Kirik	1	2	3	4	5
9. Ajakirjandus	1	2	3	4	5
10. Kaitseväe	1	2	3	4	5
11. Eesti Pank	1	2	3	4	5
12. Riigikontroll	1	2	3	4	5
13. Õiguskantsler	1	2	3	4	5

14. Kas Teie olete Eesti NATO-ga liitumise poolt või selle vastu?

- Kindlasti poolt 1
 Pigem poolt kui vastu 2
 Pigem vastu kui poolt 3
 Kindlasti vastu 4
 Ei oska öelda 5

15. Kuivõrd Te olete informeeritud Eesti NATO-ga liitumise protsessist? Kas ...

- Väga hästi 1
 Pigem hästi kui halvasti 2
 Pigem halvasti kui hästi 3
 Väga halvasti 4
 Ei oska öelda 5

16. Kui Eestit peaks ründama mõni riik, kas me peaksime igal juhul osutama relvastatud vastupanu – ka siis, kui lõpptulemus ei ole meile selge? Kas ...

- Jah, kindlasti 1
 Jah, võib-olla 2
 Tõenäoliselt mitte 3
 Kindlasti mitte 4
 Ei oska öelda 5

	Positiivselt	Ei mõjutaks	Negatiivselt	<i>Ei oska öelda</i>
33. Maaelu arengut	1	2	3	4
34. Tehnoloogilist arengutaset	1	2	3	4
35. Suhteid Venemaaga	1	2	3	4
36. Elanikkonna heaolu	1	2	3	4
37. Demokraatia arengut	1	2	3	4
38. Eesti iseseisvust	1	2	3	4

39. Millistest infoallikatest olete Te saanud informatsiooni Eesti riigikaitse ja/või NATO kohta? Valige kaardilt kuni kolm peamist allikat. Esitage KAART 4.

- Eestis ilmuvad eestikeelsed ajalehed/ajakirjad 1,
- Eestis ilmuvad venekeelsed ajalehed/ajakirjad 2,
- Venemaal ilmuvad ajalehed/ajakirjad 3,
- Lääneriikides ilmuvad ajalehed/ajakirjad 4,
- Eesti raadiojaamade eestikeelsed raadiosaated 5,
- Eesti raadiojaamade venekeelsed raadiosaated 6,
- Venemaa raadiosaated 7,
- Välisraadio saated 8,
- Eesti telejaamade eestikeelsed telesaated 9,
- Eesti telejaamade venekeelsed telesaated 10,
- Venemaa telekanalid 11,
- Soome televisioon 12,
- Muud välisriikide telesaated 13,